

Juli 1992, 11e jaargang Nummer 105

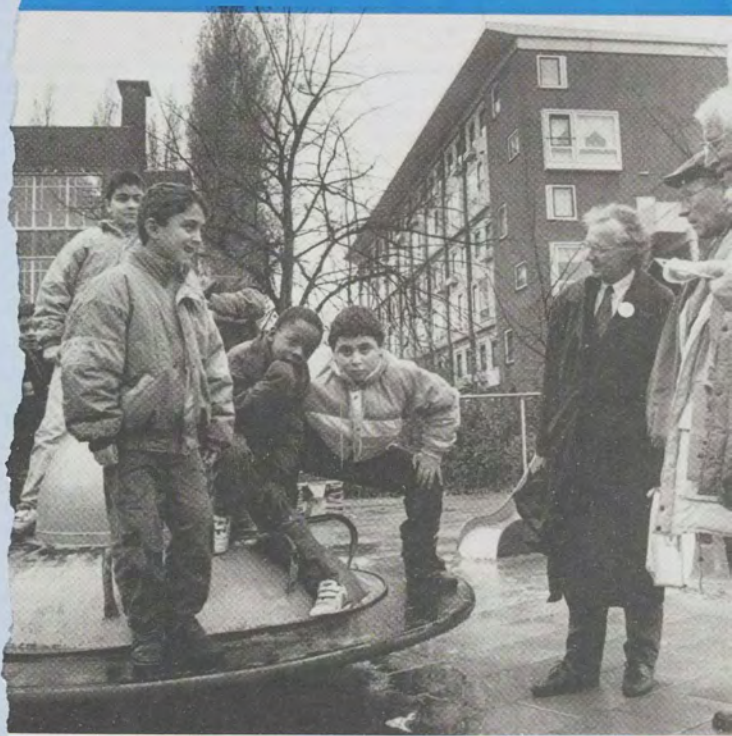
Mededelingen Opbouwwerk

Beilen

Jeugdstad

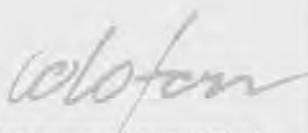
Arbeid, tijd en
geld ontschaarsen

Nieuwsbrief
Opbouwwerk en
Gezondheid

MeMo

- 3: WAO-platforms werken al 10 jaar samen, *Jan Schrauwen (LSV/WAO)*
- 4: Hoogleraar theorie en zorg benoemd
- 5: Jeugdbeleid en lokale vernieuwing, *Greet Hettinga*
- 7: Schooluitval
- 8: Registratiesysteem lokaal welzijnswerk, *Tjeu Sauren (WOZON)*
- 10: Huurders vogelvrij (Woonbond)
- 11: Bewonersorganisatie versus wijksteunpunt, *Hans Weterman*
- 12: Computerprogramma grasbol
- 13: De Banenpool werkt, *Paul Vlaar (kerngroep lid LSA)*
- 15: InZet: mondiaal opbouwwerk, *Greet Hettinga*
- 16: **Nieuwsbrief Opbouwwerk en gezondheid**
- 18: Recensie, *Mieke Hogevorst*
- 19: Kansen en bedreigingen, vrijwilligerswerk in de thuiszorg (NIMAWO)
- 20: Meedoen met het groen (aankondiging)
Hein Roethofprijs 1992 (nominatie)
- 21: De grootste vervuiler is de overheid zelf, *interview met Roefie Hueting (EZ-journaal)*
- 22: Arbeid en dagbesteding in de GGZ
- 23: Arbeid, tijd en geld ontschaarsen, *Fenny Gerrits*
- 25: Genoteerd, tijdschrifttribiek, *Wilma Schakenraad (NIMO)*
- 26: Scholen stimuleren meisjes leren (LOVWJ)
- 27: Input, signalering van publicaties
- 29: Schuldhulpverlening (NIMAWO)
- 30: Banenpools in Amsterdam-Noord, *Evert Hofland (coördinator Sociale Vernieuwing A'dam-Nrd)*
- 32: Werkwijzer

MO is een mededelingenblad, voor en over de lokale opbouwwerk-praktijk. Het verschijnt tenminste tien maal per jaar; zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits (eindredactie),
Greet Hettinga, Wil van de Leur en
Kees Stuuroop.
Administratieve ondersteuning:
Jolanda Tabak, Patty Schellekens
en John Struiken.

Illustratie omslag: De jury van Predikaat Jeugdstad ontmoet op haar veldbezoek kinderen op een speeltuin (foto: Leunis Verlinde, R'dam).

Omslag en druk: Stimio bv, Meteren.

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 62,50 voor het eerste en f 57,50 voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten f 8,50 en themanummers f 12,50. MO-specials kosten f 14,50. (Prijzen exclusief portokosten.) Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.
ISSN: 0168-065X.

Redactie en administratie:
Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag.
Telefoon: 070-3804431.
Fax: 070-3809973.

In de voorliggende editie van MO wordt aandacht geschonken aan verschillende onderwerpen. Allereerst aandacht voor het 10-jarig bestaan van de samenwerkende WAO-platforms. In deze tijd is die samenwerking geen luxe, zoals genoegzaam bekend is. Ondanks alle tegenwind echter, blijven de WAO-platforms zich roeren ten gunste van de reïntegratie van arbeidsongeschikten.

Beilen Jeugdstad, is het volgende artikel. Hierin een uitgebreid verslag van allerhande activiteiten ten gunste van onze jeugd, die zo bijzonder worden geacht in onze tijd van Jantje Beton dat men er prijzen voor uitreikt.

Voorts borduren we verder op de inhoudelijke project-registratie aan de hand van een artikel van Tjeu Sauren (WOZON). Verder veel aandacht voor de LSA-Conferentie De Banenpool werkt. (Met dank aan LSA-Berichten.) Maar ook voor de banenpools zelf. Vanaf pagina 30 wordt de inleiding van Evert Hofland, gehouden in een workshop van de conferentie, over Amsterdam-Noord weergegeven. In het hart van de brochure bevindt zich de Nieuwsbrief Opbouwwerk en Gezondheid.

Het nieuwste boek van Raf Janssen, ten slotte, wordt uitgebreid gereценсеerd. Als achtergrond bij deze recensie raden wij u het lezen van het interview met Roefie Hueting van harte aan. Er wordt gelukkig op vele plaatsen nagedacht over onze milieu-problematiek.

De redactie

WAO-platforms werken al 10 jaar samen

door Jan Schrauwen, LSV/WAO

Op 20 mei jl. vierden de WAO-platforms het tienjarig bestaan van hun Landelijk Samenwerkingsverband. Daartoe belegden ze een conferentie in de Reehorst in Ede-Wageningen met een zeer gevarieerd programma: inleidingen, een forum, de presentatie van een onderzoek naar de WAO-berichterijving in de pers en van een Fonds WAO-beweging, toneel en zang.

De inzet van de WAO-beweging

De onderzoekster Caroline Rietbergen stelde vast hoe al in 1980 de inzet van de WAO-beweging werd verwoord: "Wij willen niet aangezien en behandeld worden als 'uitgeran-geerden' die alleen maar 'ja en amen' hebben te knikken". Sinds 1982 heeft het Landelijk Samenwerkingsverband van regionale platformen van Arbeidsongeschikthenorganisaties (LSV-WAO) steeds opnieuw aandacht gevraagd voor de bestrijding van de oorzaken van arbeidsongeschiktheid (preventie) en de verbetering van de maatschappelijke positie van arbeidsongeschikten (reïntegratie). Het LSV-WAO heeft zich daarmee een organisatie van groeiend belang voor de WAO-beweging getoond. Bij de maatschappelijke positie van uitkeringsgerechtigden ging het en gaat het om de hoogte van de uitkeringen, mogelijkheden voor terugkeer in werk, mogelijkheden om activiteiten te ontplooiën, en het toekennen van voorzieningen. En bij dat alles gaat het om een correcte bejegening: arbeidsongeschikten willen als mens behandeld worden!

De WAO-beweging heeft hier ook successen mee geboekt. Voorbeelden zijn:

- het inzage- en correctierecht
- een betere voorlichting aan belanghebbenden
- betere klachtenprocedures
- gespreksbevestigingen bij de GMD
- recent: uitstel van schatting na scholing
- en aandacht voor initiatieven vanuit de WAO-beweging.

Het actuele politieke debat

Ger Baetsen ging in zijn bijdrage namens de WAO-platforms vooral in op het politieke debat over de toekomst van de WAO. Centraal daarin staat het terugdringen van de kosten van de WAO-uitkeringen. Het kabinet blijft halstarrig vasthouden aan het wetsvoorstel *Terugdringing Beroep op Arbeidsongeschiktheidsregelingen*. De WAO-platforms stellen vast dat dit wetsvoorstel geen bijdrage levert aan het naar beneden brengen van het aantal arbeidsongeschikten, maar wel tot forse inkomensdaling zal leiden. Dit is geen volumebeleid maar prijsbeleid of anders gezegd: het botweg binnenhalen van bezuinigingen. En dat is volstrekt onrechtvaardig. Daarom voeren de platforms actie onder het motto: "Niet de arbeidsongeschikte, maar de arbeidsongeschiktheid moet worden aangepakt".

Ondertussen blijkt een nieuwe aanpak van bedrijfsverenigingen en Gemeenschappelijke Medische Dienst nu al te leiden tot een effectieve beperking van het ziekteverzuim en een duidelijke beperking van de toename van het aantal arbeidsongeschikten.

Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat de WAO-platforms bijna vijfduizend handtekeningen binnenhaalden bij een estafette-actie bij de uitvoeringsorganisaties. Massaal meldden functionarissen hun eigen nieuwe aanpak effectiever te vinden dan de aanpak die het kabinet voorstaat.

De WAO-platforms gaan echter nog een stap verder dan de uitvoeringsorganisaties. Ze kiezen als uitgangspunt voor hun activiteiten inzake preventie en reïntegratie de beleving van de betrokkenen zelf. En dat leidt

tot een sterke verbreding van het reïntegratiebegrip en een afstemming op het persoonlijke perspectief van de individuele arbeidsongeschikte. Veel WAO-ers willen graag weer aan de slag; voorwaarde daarvoor is een eerlijke verdeling van de beschikbare volwaardige arbeid. Maar omdat ook dán nog veel mensen door hun handicap of leeftijd geen kans maken op betaald werk, moeten mogelijkheden voor maatschappelijk zinvolle, onbetaalde arbeid geboden worden. De begeleiding moet zich daarom ook richten op hen die tot nu tot veel te snel als kanslozen worden bestempeld.

Het is juist daarom dat de WAO-Platforms hun aandacht richten op twee afgeschreven groepen arbeidsongeschikten:

- mensen die op termijn weer in betaald werk actief kunnen worden;
- mensen die géén mogelijkheden meer hebben om in betaald werk actief te worden.

Vanuit het WAO-sprekruurwerk werd keer op keer geconstateerd dat arbeidsongeschikten zich uitge-rangeerd en overbodig voelen; economisch en maatschappelijk uitgeteld zijn. De uitvoeringspraktijk van de GMD die op individuele gevalsbehandeling gericht is, versterkt deze slachtofferpositie en dat is niet bevorderlijk voor het op gang brengen van reïntegratie-inspanningen.

Voor veel mensen is betaalde arbeid op korte termijn niet haalbaar. Maar voor een groot aantal van deze mensen is betaalde arbeid wel realistisch als er vooraf meer oriëntatiemogelijkheden komen. Daarom hebben de gezamenlijke WAO-platforms de afgelopen jaren veel reïntegratie-activiteiten in gang gezet. Deels in eigen beheer, maar in toenemende mate in samenwerking met de uitvoeringsorganen en andere organisaties, die arbeidsongeschikten tot hun doelgroep rekenen. Oriëntatie wordt daarbij breed

Hoogleraar theorie en zorg benoemd

opgevat. Zo krijgen ook mensen die geen mogelijkheden meer hebben of die ze nooit gehad hebben (vroeggehandicapten), om in betaalde arbeid terecht te komen, nieuwe perspectieven.

De WAO-platforms stellen de belangen van de individuele arbeidsgeschiede centraal. Deze moet niet langer slachtoffer zijn, maar onderhandelaar kunnen worden inzake zijn eigen reïntegratiemogelijkheden. De WAO-platforms worden daarin echter met een ernstig probleem geconfronteerd. Succesvolle reïntegratie-projecten die in staat zijn arbeidsgeschikten toe te leiden naar de arbeidsmarkt, vallen of staan immers bij de aanwezigheid van banen. En de arbeidsmarkt staat onder grote druk. Bijstandsvrouwen, jeugdige werklozen, banenpoolers en reïntegrerende arbeidsgeschikten moeten zich zien binnen te werken op die krappe arbeidsmarkt. In plaats van overkortingen op de uitkeringen moet het kabinet zich daarom buigen over een veel klemmender vraag: "waar zijn die banen waarin al die reïntegrerende arbeidsgeschikten aan de slag kunnen?"

Fonds Nederlandse WAO-beweging

Tijdens de conferentie werd het Steunfonds Nederlandse WAO-beweging gepresenteerd door zijn voorzitter, Joop Mantel. Dit eigen fonds van de WAO-beweging is een initiatief van een aantal arbeidsgeschikten zelf, die jaren actief zijn geweest in de beweging. Zij hebben voor dit initiatief steun gekregen van een aantal min of meer bekende Nederlanders. Het fonds heeft er voor gekozen steun te verlenen aan landelijke vernieuwende initiatieven en projecten op kleinere schaal, die een voorbeeld-functie kunnen vervullen. Daarnaast wordt steun verleend aan de bekostiging van landelijke manifestaties en studieconferenties van arbeidsgeschikten.

Alleen gekissebis over de WAO is nieuws

Op verzoek van de WAO-platforms verrichtte Deborah Hoogvliets, studente communicatiewetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, onderzoek naar de WAO-berichtgeving door de Volkskrant en het NRC-Handelsblad. Tijdens de presentatie van de resultaten op 20 mei bleek dat de aandacht voor de inhoud van de WAO-problematiek in het niet viel bij de aandacht voor de verhoudingen tussen de partijen die aan die discussie deelnamen: bijna uitsluitend het onderlinge gekissebis tussen de betrokkenen in de politiek, sociale partners, wetenschap en uitvoeringorganisaties bleek in beide kranten breed uitgemeten te zijn.

De ruim 300 kaderleden van de WAO-beweging kunnen tevreden terugkijken naar 20 mei. Naast de goede inhoud van de dag telt daarbij dat het vóór alles ook een fijne ontmoetingsdag was. ■

Dr. P.A.H. van Lieshout is per 1 april 1992 benoemd tot hoogleraar in de Theorie van de zorg bij de faculteit der Sociale Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Utrecht. Van Lieshout is directeur Werkontwikkeling van NIZW. De aanstelling is voor één dag per week. Van Lieshout (1958) studeerde psychologie en filosofie in Utrecht en Parijs en promoveerde in de filosofie aan de rijksuniversiteit Groningen. Vanuit de leerstoel zal hij onderzoek doen naar de vormgeving en het functioneren van "zorgarrangementen". Deze term duidt op alle zorg die zowel betaald als onbetaald verleend wordt. Belangrijke vragen daarbij zijn: hoe verhouden formele en informele zorg zich tot elkaar, hoe kunnen zorg en preventie gecombineerd worden, hoe kunnen mensen zo verzorgd worden dat ze zo min mogelijk afhankelijk en zo veel mogelijk geactiveerd worden. In dat kader zal ook veel aandacht besteed worden aan de manier waarop zorg en welzijn te combineren zijn. Beide terreinen hebben immers inhoudelijk veel raakvlakken. Van Lieshout zal een groot deel van zijn tijd als hoogleraar besteden aan de *School of Public Health*. De SPH is onlangs opgericht door de universiteiten van Rotterdam en Utrecht en WVC, in nauwe samenwerking met o.a. het NIZW. De SPH zal post-doctorale opleidingen verzorgen en onderzoek bundelen op het gebied van *public health* aan de universiteiten van Utrecht en Rotterdam. ■

Jeugdbeleid en lokale vernieuwing

Beilen jeugdstad van het jaar

door Greet Hettinga

Een maand geleden was het zover. Voor de eerste keer werd het predikaat Jeugdstad van Nederland uitgereikt. Ter ere daarvan werd een manifestatie in de schouwburg van Hilversum gehouden, met wijze woorden, maar ook met een popgroep, rapnummers en enquêterende kinderen. De centrale vraag was: is er nog een plek voor de jeugd in de stad en in het gemeentelijk beleid. Een verslag over de winnaars.

Een vijftigtal gemeenten had zich aangemeld voor het predikaat Jeugdstad. Een wedstrijd met het doel het gemeentelijk jeugdbeleid te stimuleren en te bevorderen. Het gaat dan om speelruimte, overdekte accommodatie voor de jeugd en kindvriendelijk verkeer. Bij het jeugd welzijn betrokken organisaties en sponsors, waaronder NIZW, NUSO en Kinderpostzegel, namen het initiatief. Vijf gemeenten bleven na de eerste juryselectie in de race. Daar waren de wensen en behoeften van de jeugd terug te vinden in het beleid en waren de jeugdige inwoners betrokken bij de opzet en uitvoering. De jury oriënteerde zich ter plekke, sprak met beleidsmakers en opbouwwerkers, maar vooral met de kinderen en jongeren. Aan hen werd gevraagd: hoe vind je het om hier te wonen? Is het verkeer veilig? Ben je wel eens betrokken bij kinderinspraak en wat zou jij doen als je burgemeester was? Resultaat een eervolle vermelding voor Rotterdam, Zwijndrecht en Hoogeveen. En de nominatie van de gemeenten Sneek en Beilen voor het Jeugdstad-Predikaat.

Kinderen willen springen, wij draaien aan het touw

Een regel uit een gedicht waarmee Ivo de Wijs, dagvoorzitter van de manifestatie, de zaal verraste. De werkelijkheid is dat wie ambtelijk en bestuurlijk de touwtjes in handen heeft, de jeugd bijna nooit de kans geeft daarop in te springen. Jurylid Prof. Micha de Winter vindt dat beleidsnota's vol staan met prachtige zaken als geïntegreerd jeugdbeleid, structureel instellingen-

overleg, laagdrempelige informatiepunten, maar dat de gemeenten die hun beleid expliciet baseren op gedachtenwisselingen met de jeugd een grote uitzondering vormen. Acties worden gebaseerd op wat wij denken dat zij willen of nodig hebben. Vergroten van de betrokkenheid bij eigen voorzieningen en leefomgeving is een van de peilers van sociale vernieuwing. Daaronder valt ook de dialoog met jeugdigen. Uit het juryrapport en de presentatie wordt daarna duidelijk waarom de volgende vijf gemeenten op deze dag centraal staan.

Jongeren in Hoogeveen

De gemeente voert al meer jaren een samenhangend jeugdbeleid en streeft integratie na. Speelvoorzieningen worden planmatig per wijk aangepakt en het honoreren van de behoefte aan informele ontmoetingsplekken in de openbare lucht is uniek in Nederland. Participatie van de jeugd bij de plannen, mits optimaal uitgevoerd, kan het in beginsel zeer positieve beleid, aldus de jury, nog belangrijk versterken. Het verkeersbeleid is nog onvoldoende afgestemd op kwetsbare groepen. Jongeren centrum De Box spreekt de jury het meeste aan; een zeer goede accommodatie met veel zinnige activiteiten. Juryvoorzitter Beekman zegt: "Hoogeveen is dubbel en dwars de eervolle vermelding waard. De Box swingt en niet alleen van de popmuziek." Vaardige werkers daar? Frederike Lunenburg doet hierover verderop verslag.

Rotterdam: kind in de stad, spelen en wonen op maat

Het kind in de stad mag niet het kind van de rekening worden. Daarom is in 1989 het project KIDS gestart met twee deelprojecten:

- "Stadsvernieuwing op je hurken" richt zich op het ontwikkelen van een instrumentarium om gebruiksmogelijkheden voor kinderen expliciet een integraal onderdeel te maken bij planning, inrichting en beheer van de buitenruimte.
- "Wonen met gedeelde zorg voor kinderen" richt zich op verbetering van de mogelijkheden op woning(ontwerp)niveau, op complexenniveau en in de semi-openbare ruimte.

Rotterdam omvormen tot kindvriendelijke stad is ingewikkeld en vergt vele jaren. Maar de stad loopt wel voorop wat de grote steden betreft en daarom is KIDS eervol vermeld.

Zwijndrecht: kinderen aan het roer

Bij de door de jury bezochte projecten tonen ambtenaren, wethouder, bewoners en opbouwwerker een grote betrokkenheid. Beekman noemt de herinrichting van de binnenterreinen van de kapiteinsflat een pracht project. "Een vernieuwingsbeleid met direct zichtbare resultaten. In een land waar veel mooie, hoge flats zijn gebouwd die moeilijk te beheren zijn en vaak verloederen, kunnen ze veel van Zwijndrecht leren." De inspraak van kinderen is serieus genomen. Twee scholen, PCO en openbaar en etnisch divers laten de kinderen aan het woord. Hun creatieve ideeën krijgen vorm binnen door volwassenen aangegeven grenzen. Iedereen moet zich thuis kunnen voelen in de woonomgeving, zo luidt het motto van Zwijndrecht. Het enthousiasme voor de projecten heeft de gemeente aangezet tot een breed kindvriendelijk beleid. Een voetgangersplan, speeltuinrenovatie en de opening van twee jongerenhonden

zijn voorbeelden. Een grote Zwijn-drechtse kinderschaar met gele petjes geeft de presentatie extra kleur en vult het toneel. Maar Sneek en Beilen spannen de kroon in kindvriendelijkheid en strijden om de eretitel.

"Sneek, jouw stad"

Een devies dat wordt waargemaakt. Het samenhangend jeugdbeleid maakt daar deel uit van een integraal gebiedsgericht beleid waar verkeersveiligheid voorop staat. Vier wijken hebben een 30 km/uur zone en langs doorgaande wegen liggen vrijliggende fietspaden. Een speelgelegenhedenbeleid is in ontwikkeling en in Sperkhem is het speelgebied van de school geïntegreerd in de woonomgeving. Het zeer actieve jongerenbeleid heeft gericht betrekking op probleegroepen. Het jeugdhonk Way Out met een meidenproject, de Popkelder en het Bolwerk met goede programmering en de skateboardbaan met graffiti gedoogzone oogsten lof van de jury. Het werk in teamverband van beroepskrachten, waaronder politie, bewoners en jeugdigen staat borg voor meer welzijn. Uit het gemeentelijk beleid spreekt zorg voor de jeugd, aldus de jury die deze uitspraak koppelt aan het advies meer aan de jongeren zelf over te laten en het beleid vooral van onderop te laten beïnvloeden. De diapresentatie komt niet geheel tot zijn recht, maar de band Sero Positivo's galmt het uit "met een zoen van mij". Want Sneek is de op een na mooiste stad voor jongeren. Met waardering tot ver over de Friese grenzen, uitgedrukt in een prijs van f 10.000,- en een kunstobject.

Beilen, groot in kleinschaligheid

Als de jury niet eerder had beslist, had de presentatie van Beilen de doorslag gegeven. Het was een flitsende happening. In rapstijl zingen zes jongeren "Dit is Beilen

centraal, Beilen is het helemaal, 't heeft een snelweg en een spoorlijn en nu ook nog een bokaal." Alle eigen-aardigheden passeren de revue; de recreatie, de vuilstort (Wijster) en de speelterreinen. Een video onderstreept dat beeld evenals de kinderzanggroep en bordes waarop alle dorpen en buurtschappen van de gemeente worden getoond. Wethouder De Vries geeft een solopartij ten beste. Een symbool van de betrokkenheid die de jury bespeurde bij deze wethouder, de ambtenaren, de opbouwwerkers en bewoners. Het heeft hun hart verwarmd. En als prof. Beekman in Drenthe moest wonen, zou het in Beilen zijn. Daar is zorg voor het woonmilieu. De kreet 'samenhangend jeugdbeleid' komt niet voor, maar zonder geleerde wijsheid en poeha is gewerkt vanuit het concept 'leefbaarheid' en is samenhang bereikt tussen het welzijn van jongeren en hun brede sociale context. St. Welzijn Beilen - WEB (Zie ook MO, april '91.) staat in samenwerking met de gemeente en Dorpsbelangen al tien jaar garant voor een enthousiaste ondersteuning van de bevolkingsparticipatie. Pronkjies van speelplaatsen voor de jongsten in het hart van de dorpskernen en voorzieningen voor de tieners wat verderweg zijn onder andere het boeiende resultaat. Een project dat navolging vindt in 12 andere Drentse dorpen (jongeren bouwen voor jongeren). Alle speelplekken zijn verschillend en naar de wensen en maquettes van kinderen ingericht en ingebed in de omgeving; enkelen met amfitheater-tjes. Een van de moeders houdt toezicht en kinderen kunnen bij haar naar de wc. Het zelfbeheer door de bewoners is contractueel vastgelegd met de gemeente.

Wat de jury opviel is de vanzelfsprekendheid in de aanpak. Elk dorp heeft een dorpshuis dat niet groter is dan nodig. Fietsen naar school kan via goede paden, verkeersremmende maatregelen zijn niet halfzacht en een viaduct is verlegd. De

gemeente organiseert het planten van bomen, de bewoners voeren het uit. Woonwagendwoneers worden via hun kinderen betrokken bij het buurtleven in Beilen-west en de oorspronkelijk vijandige houding wordt afgebouwd. Een uitwisseling met Hongaarse scholen laat kinderen over grenzen kijken. Nergens ontdekte de jury zoveel inzet en zorg bij de bewoners. Laat het niet leiden naar een afwachtend B & W, zo luidt een advies aan de gemeente Beilen. De plek in Nederland waar de jury het beste klimaat van een jeugdstad bespeurde. Het predikaat, de prijs van f 25.000 en de kunsttrofee kregen een warm onthaal. Een glansrijk vervolg op eerdere prijzen die Beilen ten deel viel van Kunstbende, Speelreinen en het project 'Gaank met draank'. Wel duurde de vreugde kort voor deze gemeenschap en het WEB: e. Een actief bestuurslid van het eerste uur werd op de terugweg in de bus onwel en overleed twee weken later. En de gemeente Beilen heeft voor dit productieve welzijnswerk een nieuwe bezuinigingsronde in petto.

De Box, speerpunt

De Box in Hoogeveen is het vlaggeschip van het Hoogeveense jeugd- en jongerenwerk. In het beleid van de Box zijn alle elementen van samenhangend jeugd-beleid, te weten samenwerking, participatie en preventie, terug te vinden. Een beleid dat in goed overleg tussen jongerenwerkers en ambtenaren en met forse financiële injecties van de gemeente tot stand is gekomen. Goed overleg tussen jeugdwerkers en ambtenaren! Verliep dat overleg dan zo soepel? Zette niemand zijn baan op het spel? Men onderhandelde in het verleden toch altijd op basis van een flinke portie onwetendheid en achterdocht? Precies. En door dat nu gewoon toe te geven ontstond er een vertrouwensrelatie, een werkbare situatie. Doordat jongerenwerkers en ambtenaren bij

elkaar in de keuken mochten kijken, kon het over en weer ontstane begrip voor ieders werksituatie effectief gemaakt worden.

De Box is geen goedkope tent. Dat is geen schande, sterker nog: dat moet ook. Als je de jeugd serieus wilt nemen, dan zul je erin moeten investeren. Daar heb je later alleen maar profijt van. Al te lang heeft het jongerenwerk in de marge geopeerd. Te lang is het jongerenwerk sluitpost van de overheidsbegroting geweest. Te lang ook, kon het tuig gewoon tuig blijven.

De gemeente Hoogeveen erkende deze knelpunten en kwam fors over de brug. Aan de twee voorwaarden om tot een nieuwe opzet van het jeugd- en jongerenwerk te komen, was voldaan.

En dan de jongeren. Zaten die nu te wachten op een tent waarin samenwerking en preventie de nieuwe toverwoorden waren? Nee, in het begin zeker niet. Want samenwerking betekende voor hen dat ze niet vrijblijvend aan de bar konden hangen zonder lastig te worden gevallen door een jongerenwerker.

En participatie betekende dat ze, als ze de bar open wilden hebben, zelf het initiatief daartoe moesten nemen.

Preventie tenslotte was nog wel het ergste van alles: dat hield zoveel in dat je nauwelijks nog dronken kon worden aan diezelfde bar.

De Box bleef echter vasthouden aan het uitgestippelde beleid. Tal van activiteiten volgden elkaar op. Het aanbod was en is heel breed en stoelt op vijf uitgewerkte aandachtsterreinen: cultuur, vorming, hulpverlening, arbeidsmarkt en recreatie.

Slechts een heel klein gedeelte van de activiteiten werd door de werkers van de Box zelf ontwikkeld.

Men bracht een van de uitgangspunten van samenhangend jeugdbeleid in de praktijk door eerst te kijken naar partners en dan pas tot uitvoering over te gaan.

In de afgelopen drie jaar is er een

gedegen netwerk ontstaan rond de Box en de verschillende organisaties die daarbinnen onderdak hebben gevonden.

Eigen initiatief

Langzamerhand ontdekten jongeren dat ze voor wel heel veel zaken de Box konden gebruiken, c.q. nodig hadden. Dus toch maar eens kijken... Dat was nu net wat de Box beoogde: jongeren met een vraag, een verzoek, een klacht of een idee... wisten uiteindelijk de voordeur te vinden.

Het succes van de Box is duidelijk. Wil je als jongere iets in Hoogeveen, dan moet je daarvoor naar de Schutsstraat. En ze komen: van scoutinggroepen (voor het maken van een videofilm) tot jeugdige delinquenten (voor het volgen van een preventieproject). En van het CDJA (voor een vergadering) tot de 'heavy metal'-fans (voor een avondje 'headbangen').

Jongeren leren in de Box ook van elkaar. Muziekkliefhebbers en videofreaks hebben ogenschijnlijk weinig gemeen. Tijdens de dag van de muziek in 1991 werden vertegenwoordigers van deze groepen bij elkaar gebracht en dat resulteerde in de opnamen van een heuse videoclip die meedong naar het Jeugdstad Predikaat.

De verschillende partners aan dit project merkten dat hun gezamenlijke project een grotere uitstraling had dan hun eigen produkt. De band krijgt er meer optredens door en de jongere cameralieden komen om in het verwerken van de vele opdrachten.

De Box is blij met de eervolle vermelding binnen het predikaat jeugdstad. Er spreekt waardering uit voor de inzet van alle betrokkenen en het is een stimulans om door te gaan. ■

Op initiatief van de stichting Landelijke Organisatie Vormingswerk voor Jongeren heeft de faculteit Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen van de Universiteit Amsterdam een kwantitatief methodisch onderzoek gedaan naar de omvang van ongediplomeerde en ongekwalificeerde schooluitval. Het onderzoek vormt een regionaal vooronderzoek van een landelijk onderzoek naar de aard en omvang van de problematiek van voortijdige schoolverlaters.

Het vooronderzoek is uitgevoerd in Tilburg en Midden-Brabant-Noord met als doel het ontwikkelen van een betrouwbare en gemakkelijk elders in te zetten methode van informatieverzameling c.q. een instrument om het aantal voortijdige schoolverlaters te kunnen bepalen. De resultaten van dit vooronderzoek vormen op zichzelf een afgerond en zelfstandig geheel, waarbij de ongediplomeerde en ongekwalificeerde schooluitval in de regio compleet in kaart is gebracht.

Voor meer informatie over het rapport Schooluitval (1) en bestellingen kan men terecht bij het LOVWJ, Maitie Bihani, postbus 9175, 3506 GD Utrecht. ■

Registratiesysteem lokaal welzijnswerk

door Tjeu Sauren, WOZON

In het artikel in MO van april 1992, getiteld *Het Gemeentelijke Functioneel Ontwerp - Sociaal Cultureel Werk* stelt Dick Nieuwpoort dat informatie/registratie een onmisbaar hulpmiddel is bij de vormgeving van een drietal zaken:

- een juiste verantwoordelijkheidstoedeling tussen overheid en instelling;
- een instrumentarium voor managementsturing en van kwaliteitsbeleid als verplicht onderdeel hiervan;
- verantwoord professioneel handelen.

Dit is de achtergrond waartegen WOZON reeds enige jaren bezig is met de ontwikkeling van een registratiesysteem voor het welzijnswerk. Deze werkinhoudelijke projectregistratie is gericht op de kwaliteitsverbetering van de management-informatie en de kwaliteitsverbetering van de voortgangsbewaking van projecten binnen deze sector.

De ontwikkeling van het systeem is inmiddels zover gevorderd dat een vijftal formulieren zijn ontwikkeld inclusief toelichting en een computerprogramma voor de invoer van deze gegevens en het maken van overzichten.

Opzet werkinhoudelijk registratie systeem

Na een periode van oriëntatie op de sector van het sociaal cultureel werk en het opbouwwerk werd een analyse gemaakt van de volgende systemen:

- het prototype WPR van WOZON (1)*.
- gegevenswoordenboek GFO Sociaal Cultureel Werk,
- een aantal door Brabantse en Limburgse instellingen gehanteerde systemen.

Resultaat van deze oriëntatie was het inzicht dat de gegevens van deze systemen betrekking kunnen hebben op vier te onderscheiden fasen binnen het sociaal cultureel werk en opbouwwerk: analyse, planning, uitvoering en evaluatie. Daarnaast zijn deze gegevens te herleiden tot verschillende entiteiten: project c.q. aanbod, activiteiten, werkzaamheden beroepskracht en klanten.

De documenten

De verzameling van deze gegevens werd verdeeld over vijf verschillende formulieren:

- 1) analyse-planningsformulier
- 2) journaal
- 3) activiteiten formulier
- 4) klantenkaart
- 5) voortgangsverslag.

Op basis van dit model, bovengenoemde doelstelling en systemen zijn deze vijf formulieren nader uitgewerkt.

Het analyse-planning formulier concentreert zich op de achtergrond waar tegen een instelling besluit een welzijnsaanbod te doen. Zo worden mogelijke signalen/indicaties die verwijzen naar behoefte aan het aanbod verzameld, gegevens met betrekking tot probleem-, situatie-en positieanalyse, beleidsopties, functies en produkten van het te realiseren aanbod, gegevens over de doelgroep, doelstelling, terrein in plaats en tijd van het aanbod, geplande kwantiteit en kwaliteit van de uren, mogelijke samenwerkingspartners, gegevens met betrekking tot de situering van het aanbod binnen de instelling, het bereik van

het aanbod, financiële gegevens en afspraken naar soort en inhoud. Bij de start van een aanbod/project kan een begin gemaakt worden met de invulling van dit formulier. In de praktijk kan het voorkomen dat na een periode van drie maanden alle gegevens pas compleet zijn. Zoals eerder opgemerkt bevat dit formulier gegevens met betrekking tot de analyse en planning van een aanbod/project.

Tegen deze gegevens kunnen in de daarop volgende periode de gegevens over de uitvoering worden afgezet, zodat vergelijking tussen planning en realisatie plaats kan vinden.

Het journaal verzamelt per beroepskracht de tijdsinvestering welke is besteed aan een aanbod, het soort werkzaamheden, betrokken organisaties, vrijwilligers, accommodatie en informatie over eventuele contacten met cliënten. Dagelijks vullen de beroepskrachten dit formulier in. In het computerprogramma is de klantenkaart zowel gekoppeld aan het journaal als los hiervan te gebruiken. Wordt in het journaal aangegeven dat met een cliënt contact is geweest, dan verschijnt de namenlijst van cliënten. De betreffende cliënt kan worden uitgeselecteerd en zijn klantenkaart verschijnt op scherm. Op deze kaart kan een reeks gegevens over personen die als abonnee, cursist, of cliënt gebruik maken van de diensten van de instelling geregistreerd worden. De klantenkaart behoeft per klant slechts een keer te worden ingevuld, mutaties of aanvullingen in de toekomst kunnen ultiem op deze gegevens plaats vinden.

Per activiteit wordt een activiteitenformulier ingevuld. Hiermee vindt de verzameling plaats van gegevens over de aard van de activiteit, de datum, de duur, accommodatie, aanwezigheid van betreffende ondersteunende beroepskrachten, bestaan van een wachtlijst, gegevens over het bereik van de activiteit, inkomsten en uitgaven,

duur van de aanwezigheid van betreffende begeleiders, gemaakte afspraken met doelgroep en beroepskracht en eventuele opmerkingen.

Tot slot omvat dit systeem de mogelijkheid per aanbod/project een voortgangsverslag aan te maken. De vraagstelling verwijst naar de rubrieken zoals opgenomen op het analyse-planningsformulier.

Computerprogramma

Het computerprogramma bestaat uit drie hoofdonderdelen: "invoer", "uitvoer" en "diversen".

De module "invoer" maakt het mogelijk de gegevens van de vijf formulieren in een bestand vast te leggen, te muteren of de gegevens van een formulier volledig te wissen. Bij de rubrieken die vaststaande antwoordmogelijkheden hebben is het mogelijk op eenvoudige wijze deze antwoorden vast te leggen. Bij het analyse/planningsformulier wordt in grote mate de mogelijkheid geboden in eigen bewoordingen informatie vast te leggen.

De praktijktoets welke plaats vindt binnen twee experiment situaties: nl. bij de Stichting Trajekt (buurteam Akerpoort) te Maastricht en bij de Stichting APO te Roermond heeft inmiddels geleid tot een tweede versie van het programma. In de laatste versie is de module "invoer" op vele punten aangepast aan de wensen van de gebruikers.

De tweede module: "uitvoer" zal in het najaar zijn voltooiing bereiken. Op dit moment zijn per formulier een of meerdere overzichten mogelijk, evenals een aantal overzichten welke de gegevens uit de GFO-SCW minimumgegevenslijst bevatten. Op basis van de ervaringen van de praktijktoets zal verdere aanpassing van de module "uitvoer" plaatsvinden.

Zowel management als beroepskrachten worden in staat gesteld zelf overzichten te maken.

De derde module "diversen" bevat de mogelijkheid GFO-gegevens over

de instelling, financiën, adressen, en medewerkers vast te leggen. Daarnaast worden hierin voorzieningen getroffen tot het opgeven en wijzigen van een wachtwoord, en het aanmaken van centrale bestanden. De voltooiing van deze module zal tegen het eind van 1992 zijn bereikt.

Tussentijdse evaluatie

Dick Nieuwpoort stelt in zijn artikel "als je gaat informatiseren en automatiseren moet je eerst een logische en systematische denktrant aanleren". Vanuit het sinds januari van dit jaar lopend experiment kan deze stelling onderschreven worden. Het door WOZON ontwikkeld registratiesysteem is n.l. gebaseerd op de methodiek van buurtgericht werken(2) en de systematiek van het GFO-SCW. Vooral bij het invullen van het analyse/planningsformulier is het noodzakelijk deze methodiek te beheersen. Dit formulier wordt door teamleiding en beroepskrachten gezamenlijk ingevuld. Tijdens het experiment is gebleken dat er verschillende meningen en inzichten bestaan over de achtergrond en/of invulling van een aanbod, project. Het beantwoorden van de vragen van het analyse/planningsformulier kan voor alle betrokkenen binnen de instelling duidelijk maken welke inhoud het project dient te krijgen.

Kwaliteitsbeleid

Registratie van het primaire proces binnen een instelling dient beschouwd te worden als onderdeel van kwaliteitsbeleid. Marinus Kremers (3) stelt: "kwaliteitsbeleid is een cyclisch proces dat gericht is op verbetering door achtereenvolgens: - kwaliteitseisen te stellen en vast te leggen; - voorwaarden te scheppen om de beoogde kwaliteit te verwezenlijken; - te beoordelen of het is gerealiseerd; - stappen te nemen voor eventuele verbetering."

Tegen deze achtergrond is er voor gekozen het registratiesysteem zo te ontwerpen dat o.a. de volgende soorten rapporten kunnen worden gemaakt:

1. Een voortgangsverslag per beroepskracht. In het rapport worden de gegevens opgenomen over projecten, waaraan deze werkt. Per project wordt vermeld: de doelgroep, werksoort, werkwijze, fase project, tijd en geld. Een dergelijk rapport draagt bij aan de kwaliteitsverbetering van het vakmatig handelen van de betreffende werker. Het rapport kan vertrekpunt zijn voor interne werkbegeleiding, voor het uitzetten van een deskundigheidsbevordering-/scholings-programma, voor loopbaanplanning.
2. Een voortgangsverslag per werksoort. In dit rapport worden de gegevens opgenomen over de projecten waarvoor de betreffende werksoort zich inzet. Een dergelijk rapport draagt bij aan de kwaliteitsverbetering van het vakmatig handelen van de betreffende werksoort.
3. Een voortgangsrapportage per doelgroep c.q. het totaal aan doelgroepen, dat door de instelling bediend wordt. In het rapport worden de gegevens opgenomen van alle projecten die gericht zijn op de betreffende doelgroep bijv. vrouwen uit een bepaalde leeftijdsgroep. Een dergelijk rapport geeft inzicht in de vraag of de instelling deze doelgroepen doelmatig en efficiënt ondersteuning biedt.

Scholing deelnemers experiment

Daar de beroepskrachten zelf de gegevens op computer dienen vast te leggen en overzichten moeten maken is elementaire kennis van de computer en het besturingssysteem nodig. Scholing dient op dit punt plaats te vinden. Tevens zullen een aantal introductiebijeenkomsten gevolgd moeten worden opdat duidelijk wordt wanneer, wat, door wie, hoe moet worden ingevuld. Tijdens deze bijeenkomsten staat het invullen van

Huurders vogelvrij

Hoorzitting moet Heerma stoppen

de formulieren centraal. Hierbij zal ook aandacht besteed worden aan het model van buurtgericht werken.

Randvoorwaarden

Steeds meer programma's worden op de computersystemen van een instelling geïnstalleerd. Tijdens het experiment is gebleken dat de functie van systeembeheerder een noodzakelijke voorziening is binnen de instelling.

Een PC moet aan minimum eisen voldoen om met het programma te werken. De PC moet minstens een 80286 AT zijn met een harde schijf en 640 intern.

Voor meer informatie kan men terecht bij drs. Tjeu Sauren, project-medewerker 'Welzijn en informatietechnologie' en drs. Marinus Kremers, directeur, WOZON, postbus 521, 6130 AM Sittard, telefoon 046-513912. ■

Noten

1. Tijdschrift voor de sociale sector augustus/september 1990, pag. 22 Demo werkinhoudelijk registratieproject.
2. Buurtgericht Werken, Wozon 1987
3. Werkstuk Marinus Kremers 1992, Ontwikkelen van kwaliteitsbeleid binnen de sector Zorg & Welzijn

De Nederlandse Woonbond organiseert op zaterdag 3 oktober een hoorzitting voor de leden van de vaste kamercommissie voor Volkshuisvesting. Het doel van de hoorzitting is de kamerleden ervan te overtuigen dat de voorstellen van staatssecretaris Heerma voor het huurbeleid per 1 juli 1993 ingrijpend moeten worden verbeterd. De hoorzitting is gericht op de leden van de Tweede Kamer. Met voorbeelden uit het hele land zal worden geïllustreerd dat huurders, en ook veel verhuurders, niet met het voorgestelde huurbeleid uit de voeten kunnen en welke wijzigingen daarom noodzakelijk zijn.

Heerma stelt voor de verhuurders meer vrijheid te geven om een eigen huurbeleid te voeren. Een direct gevolg is dat alle huurders in Nederland met gortere huurverhogingen dan 5,5 % geconfronteerd kunnen worden, wat dit jaar voor de meeste woningen nog het maximum is.

Huurders van geliberaliseerde huurwoningen (die een huur per 1 juli 1992 hebben van 865 gulden per maand of meer) worden zelfs volledig vogelvrij. Voor hen wordt de Huurprijzenwet Woonruimte afgeschaft, waarmee de huurprijzbescherming vrijwel geheel komt te vervallen. De Woonbond heeft

zware kritiek op de voorstellen met betrekking tot het nieuwe huurbeleid per 1 juli 1993 en dringt aan op ingrijpende wijzigingen. De Woonbond pleit onder meer voor een zodanige wijziging van de plannen, dat huurders een sterke onderhandelingspositie krijgen ten opzichte van hun verhuurder. De Woonbond staat op het standpunt dat huurders forse huurverhogingen waar verhuurders niets tegenover kunnen stellen, moeten kunnen tegenhouden. Huurders moeten kwaliteit kunnen eisen in ruil voor de huurverhoging. Grote kritiek heeft de Woonbond ook op het tempo waarmee het rijk zich via forse huurverhogingen van haar subsidieverplichtingen wil ontdoen. De inkomensontwikkeling biedt daar (als je de koopkracht wilt handhaven) onvoldoende ruimte voor. De Woonbond pleit dan ook voor een ander subsidiebeleid.

Voorts wijst de Woonbond de huurliberalisering volledig af. In geen geval mag de Huurprijzenwet Woon-

ruimte voor geliberaliseerde huurwoningen komen te vervallen.

Congressen

Ter voorbereiding van de hoorzitting organiseert de Woonbond in september een aantal congressen, die tot doel hebben het voorlopige standpunt van de Woonbond aan te scherpen, zodat op 3 oktober een breed gedragen standpunt aan de Tweede Kamer kan worden gepresenteerd. Vanwege de verschillen in problematiek tussen de sociale en particuliere huursector worden er regionale congressen voor de sociale huursector en één groot landelijk congres voor de particuliere huursector georganiseerd. Tijdens de regionale congressen voor de sociale huursector staat het voorlopige standpunt van de Woonbond ter discussie in de vorm van een concept-eisenpakket. Daarnaast zullen op deze bijeenkomsten voorbeelden worden gekozen die specifiek zijn voor de volkshuisvesting in de betreffende regio's en die op 3 oktober kunnen worden gebruikt om belangrijke elementen uit het eisenpakket toe te lichten. Op het landelijk congres voor de particuliere huursector staat een concept-manifest ter discussie. Aan het einde van het congres zal een breed gedragen "manifest voor de particuliere huursector" worden vastgesteld.

Voor meer informatie kan men terecht bij de Woonbond, Mechtild Linssen, Nieuwe Achtergracht 17, 1018 XV, Amsterdam, tel. 020-6223505, fax 020-6240051. ■

Bewonersorganisatie versus wijksteunpunt

door Hans Waterman

Een reactie op een conferentiebijdrage van Gerard de Kleijn, projectleider Sociale Vernieuwing te Rotterdam, die ook al in MO werd gepubliceerd. (Zie MO, nr. 98, 1991, p.15)

Het interessante betoog van Gerard de Kleijn over "individualisering, participatie en bewonersondersteuning" heeft een voor mij opmerkelijke en betwistbare toespitsing als het gaat om de positie van bewonersorganisaties. De steeds toememende individualisering, aldus De Kleijn, zet ook "het participatiebeleid" van de gemeente Rotterdam onder grote druk. In het participatiebeleid staat de positie van de ene bewonersorganisatie per wijk centraal. Dat participatiebeleid is in de jaren zeventig ontstaan, geformuleerd en afgedwongen in de stadsvernieuwingswijken. Zo ontstond het Rotterdamse coalitiemodel dat wereldberoemd is.

Dat laatste merkte ik zelf toen ik met andere leden van de commissie Sociale Vernieuwing (commissie Idenburg) in Berlijn op zoek was naar ervaringen, die voor ons in Rotterdam van belang zouden kunnen zijn. Men stond daar verbaasd. Wij hadden toch ons "Rotterdam model". Wij werden uitgenodigd om hen daarover te onderwijzen in plaats van hulp te gaan zoeken.

Toch deden we dat laatste niet voor niets. Het strak georganiseerde stadsvernieuwingsmodel vertoonde voor ons duidelijk scheuren. Ook de overgang van stadsvernieuwing naar wat men (met een lelijk, boekhoudkundig woord) "wijkbeheer" is gaan noemen, zit klaarblijkelijk niet zo lekker. En de positie van de bewoners in de vijftig wijken van Rotterdam wordt daarin duidelijk verzwakt. Er vindt een cultuuromslag plaats, die hun betekenis relatieveert, hen tot de befaamde "remmers in vaste dienst" maakt, wanneer ze niet mee weten te gaan in deze beweging, mogelijkwijze hen op den duur zal doen verdwijnen.

Dat lijkt ook de conclusie te zijn van de Denktank Wijkbeheer met haar

vele behartigingswaardige wenken naar bewoners, sociaal cultureel- en opbouwwerk, deelgemeente en bewonersorganisaties.

De slotwoorden van deze werkgroep (waarvan Gerard de Kleijn voorzitter was) luiden: "De Denktank voorziet een ontwikkeling waarbij de bewonersondersteuning exclusief gekoppeld aan de bewonersorganisatie, wordt omgevormd tot een professioneel steunpunt voor participatie in de wijk. Meerdere initiatieven van onderop zullen een beroep doen op zo'n professioneel steunpunt." (*Denkend over wijkbeheer*, jan. 1992, p. 35).

Mijn stellingname, voor de helderheid even lapidair geformuleerd, zou daarentegen luiden: durf te wedden op een ontwikkeling, waarbij de bewonersorganisatie, professioneel ondersteund, zich weet om te vormen tot steunpunt voor participatie in de wijk.

Relativering van de betekenis van de wijk. Mijn eerste reactie was: deze stellingname van Gerard de Kleijn gaat leiden tot onnodige en schadelijke verduubelingen. Bewonersorganisaties zullen niet zomaar wijken, daarnaast ontstaan rivaliserende wijksteunpunten, jammer! Nu ik alles op schrift zie, kan ik in tweede instantie meer beredeneerd reageren. Gerard stelt de vraag of het bekende Rotterdamse participatiebeleid wel opgewassen zal zijn tegen de eisen van de jaren negentig met hun versterkte tendensen naar individualisering. "Veel bewoners van Rotterdam laten zich niet afsluiten in hun wijk, identificeren zich niet met de wijkgebonden-bewonersorganisatie."

Hier sta ik even stil, omdat twee zaken nu wel al te snel met elkaar verbonden worden. De eerste stelling richt zich tegen het heimwee naar de buurt als leefgemeenschap. Ik deel dit verzet tegen een willen

terugkeren naar oude situaties met hun voor- maar ook met hun nadelen. Maar de consequentie is een relativering van elke wijkgerichte aanpak of het nu gaat om een wijksteunpunt of om een bewonersorganisatie. De redenering schiet over haar doel heen. Op den duur gaat ze heel het deelgemeentelijk bestel aantasten en zelfs alle bemoediging op lokale basis. De stelling moet mijns inziens ook zelf gerelativeerd worden. Sinds ik terug ben in Rotterdam heb ik ervaren hoe een gezamenlijk belang binnen een kleine groep bewoners kan leiden tot breder straatoverleg, interesse in de buurt, wijkbetrokkenheid (in mijn geval in de Provenierswijk) en deelname aan het beleid van de deelgemeente (Noord). Niet natuurlijk als het één en al van mijn bedrijvigheid, maar toch wel als een reële factor daarbinnen.

Zo zal het anderen ook vergaan, denk ik. Ook Gerard zelf. Want hij verzamelde bijvoorbeeld een hele denktank van 16 betrokkenen om zich heen rond alles wat te maken heeft met wijkbeheer.

Einde van de bewonersorganisatie?

Vele bewoners van Rotterdam willen "maatschappelijk actief zijn, meedoen in de participatie maatschappij", ook op wijkniveau (mag ik nu toevoegen). De Kleijn haalt als voorbeelden zelforganisaties van etnische groepen aan, categoriale verbanden naar sexe ("vrouwenplatforms in Hoogvliet en Kralingen/Crooswijk) of naar leeftijd (ouderenplatform in Alexanderpolder). Daarover stelt hij: "deze mensen identificeren zich niet met de wijkgebonden bewonersorganisatie." Omdat ze wijkgebonden is? Dat komt ook voor, maar het past, zoals ik zojuist betoogde, niet in een redenering die moet leiden tot een wijksteunpunt.

Het zijn overigens, ten dele, wel degelijk bewegingen en initiatieven,

Computerprogramma grasbol

die zich opstellen op wijkniveau. Ik ervaar zelf, in de Provenierswijk, dat ze zich inderdaad niet zo maar identificeren met een bewonersorganisatie, zeker niet wanneer die allerlei bevoegdheden zou opeisen of alleen representatief voor de wijk wil zijn. Maar zo treedt onze bewonersorganisatie, ondersteund door het, ook door De Kleijn geprezen, opbouwwerk niet op. We proberen de omslag te maken, niet meer uitsluitend onze rechten te claimen binnen de wat verbureaucratiseerde projectbureausfeer, maar het accent te leggen op het mobiliseren van de bewoners om de wijk leefbaar en schoon te maken (en te houden), een losse bundeling te worden van allerlei actieve krachten ten nutte van wijkbeheer. Ik verwacht dat we zo, als bewonersorganisatie, zelf kunnen uitgroeien tot een steunpunt voor wijkparticipatie.

Financiële aspecten

Een laatste concretisering. Gerard stelt terecht dat lokale overheden "naar verhouding veel te weinig doen aan ondersteuning van categoriale, of issuegebonden of leeftijdsgebonden initiatieven. Snel opkomende initiatieven kunnen zelden, bescheiden, ondersteund worden. De wijkwelzijnsbudgetten liggen voor 99% vast. Ze zijn niet te laag, ze zijn te gefixeerd, niet flexibel genoeg."

Dat is me uit het hart gegrepen, één van de zaken die we in de commissie Idenburg sterk wilden ondersteunen. Het moet dus inderdaad anders. Gerard stelt dan: "Ik pleit voor een andere manier van financiering. Mijn beeld van de jaren negentig is dat er in elke wijk een adres voor ondersteuning is". Ik vraag hem op mijn beurt dan weer: waarom pleit je er niet voor dat de bewonersorganisatie zo'n ondersteuningspunt wordt? Beiden zijn we het er over eens, dat de deelgemeente uiteindelijk politiek verantwoordelijk blijft en dat de deelgemeenteraad zelf ook ver-

antwoordelijk blijft voor het organiseren van inspraak en het publiek debat. Alleen de deelgemeenteraad kan rekening houden met de diversiteit aan belangen en inzichten in het gebied. Dat moet je niet overlaten aan een bewonersorganisatie noch (voeg ik ongetwijfeld met zijn instemming toe) aan welk wijksteunpunt ook. Daar ligt het verschil dus niet.

Het verschil zit in de vraag: kunnen bewonersorganisaties (met hun verleden) een andere verhouding vinden tot het bestuur van de deelgemeente en tot van onder opkomende initiatieven. Gerard lijkt daar uiteindelijk weinig in te zien, ik wed er op.

Maar misschien De Kleijn zelf toch ook nog een beetje, want elders zegt hij: "Elke bewonersorganisatie die meedoet aan wijkbeheer kan over f 20.000,- beschikken. En we zijn niet bang voor misbruik..." (*De Lijn*, juni 1991).

Iedereen werft om dat éne loket, dat éne steunpunt in de wijk. Het zal, ook zonder nieuwe kandidaten, wel een netwerk blijven. Hopelijk met wat samenhang en samenklank. (Met toestemming overgenomen uit *Steiger*, vakblad voor de Rotterdamse wijken, '92-1, een uitgave van het Rotterdams Instituut bewonersondersteuning.) ■

Met het computerprogramma Grasbol kan op basis van beperkte gegevens een eerste inschatting worden gemaakt van gezondheidsrisico's voor bewoners van bodemverontreinigingslocaties. Het programma is ontwikkeld door onderzoekers van het centrum voor Milieukunde van de Universiteit Leiden, voor gebruik op een PC. Het gezondheidsrisico wordt geschat door de totale inname van een stof te berekenen en deze te plaatsen naast de ADI- of TDI-waarden. Daarnaast bevat het programma een uitgebreid bestand van stofgegevens (eigenschappen, milieugedrag en normen van 150 stoffen), die een indicatie geven van de aard van het risico als de stofconcentratie in de bodem nog niet bekend is. In dit bestand zijn de vijftig meest voorkomende stoffen en stofgroepen opgenomen. Het programma is bedoeld voor bewonersadviseurs werkzaam binnen milieuorganisaties, milieudiensten van gemeenten en provincies, onderzoeksbureaus en wetenschapswinkels. Kortom: gebruikers die voldoende deskundigheid bezitten om de uitkomsten te interpreteren.

Het programma met handleiding kan worden besteld bij het centrum voor Milieukunde, RU Leiden, postbus 9518, 2300 RA Leiden. De kosten zijn f 100, excl. BTW en verzendkosten. Voor meer informatie kan men terecht bij mw. van Vulpen, tel. 071-277477 (ma-do). ■

De Banenpool werkt

door Paul Vlaar, lid kerngroep LSA

Het was een 'volle bak' op de banenpoolconferentie, die het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) begin juni organiseerde. Samen met het NIMO (Den Bosch) en het Stedelijk Bureau Ander Werk (Rotterdam). Het NIZW leverde de projectbeschrijvingen voor de workshops. Ruim 160 vertegenwoordigers van banenpoolorganisaties, arbeidsbureaus, gemeenten en welzijnswerk maakten met elkaar de balans op: de banenpool loopt goed, het is een prima instrument voor sociale vernieuwing en er kan nog veel meer mee gedaan worden. Er zijn problemen met het lage loon, de doorstromingskansen en de organisatorische inbedding, maar de uitslag is positief: de Banenpool werkt.

LSA-voorzitter Jan Bugter verwees in zijn openingswoord naar zijn aanvaring met de Haagse bureaucratie. Minister d'Ancona van WVC roept de gemeenten op om banenpoolers in de sport aan het werk te helpen. Even later verklaart Sociale Zaken en Werkgelegenheid de sportsector tot verboden terrein. Bugter vroeg aan staatssecretaris Ter Veld om dit Kafka-eske probleem maar meteen op te lossen.

Elske Ter Veld, als staatssecretaris verantwoordelijk voor de Banenpool, begon haar toespraak met te stellen dat Nederland een merkwaardig land is. Enerzijds liggen er heel veel maatschappelijke behoeften die niet vervuld kunnen worden, anderzijds wordt er veel geld uitgegeven aan uitkeringen voor langdurig werklozen die verplicht worden tot niets doen. De Banenpool slaat een burg tussen langdurig werklozen en onvervulde behoeften. Het mooie aan de banenpool is dat sociale zekerheidsgelden actief worden benut. Het past binnen de sociale vernieuwing: werk voor mensen en het verbeteren van de leefomgeving. De geboorte van de banenpool is te vergelijken met die van een schone prinses, iedereen is blij, maar er staan al gauw een paar boze feeën op de loer.

Boze feeën

De eerste boze fee is die van de afroming. Elke organisatie is geneigd om de besten uit de doel-

groep te halen. Voor de banenpool is het juist essentieel dat deze de juiste groep bereikt. Niet het behalen van streefcijfers is het criterium voor wetslagen. Het succes van de banenpool hangt af van het bereiken van de juiste doelgroep. Volgens de declaraties bij het ministerie zijn er nu 8066 banenpoolers geplaatst. Vorig jaar stroomden er 72 door naar regulier werk, dit jaar zijn het er tot nu toe 48 geweest. De tijd zal leren dat dit aantal gaat stijgen. Het niveau van de baan moet dusdanig zijn dat de moeilijk plaatsbare doelgroep aan het werk kan. Met een zorgvuldige intake worden de juiste mensen bereikt. Als men - en dat moet voor een aantal van hen kunnen - alsnog geschikt blijkt voor regulier werk, dan moet doorstroming volgen. Goede begeleiding is hierbij vereist. We moeten oppassen dat de banenpool opschuift in de richting van reguliere arbeid en dat hierdoor de moeilijker doelgroep niet meer kan instromen. De tweede boze fee is die van de additionaliteit. Het is o zo gemakkelijk om maatschappelijk nuttige functies maar naar de banenpool te verwijzen. Mensen willen een schone en veilige straat. Het is doodnormaal om hiervoor via de gemeentelijke belastingen te betalen. Omgekeerd moet maatschappelijk nuttige arbeid niet afhankelijk worden van de aanwezigheid van langdurig werklozen. Waarom zouden thuiswonende bejaarden in Woerden niet geholpen worden, terwijl in Amsterdam dit dankzij de

aanwezigheid van voldoende potentieel voor de banenpool werk gebeurt. Ook de sport is zo'n voorbeeld. Profsport en betaald voetbal met banenpoolers? Ter Veld vraagt zich af of hier de grens niet wordt overschreden. Binnenkort zal zij in de Tweede Kamer reageren op deze kwestie.

Het is moeilijk om te toetsen of iets al of niet additionele arbeid is. In sommige gemeenten zijn conciërges in scholen banenpoolers, in andere gemeenten WSW-ers. Aan het werk kun je het verschil niet zien. Door middel van directe financiering van voorzieningen, zou hierin een beter sturing aangebracht kunnen worden. Bij de Sociale Werkvoorziening is wel plaats voor reguliere arbeid. De WSW-ers mogen niet verdrongen worden door de banenpool.

Budgettering en output-financiering

Op langere termijn - en Ter Veld denkt hierbij na 1993 - zouden WSW en Banenpools samengebracht moeten worden onder één wet. Ter Veld zou deze voorlopig de wet op de gesubsidieerde arbeid willen noemen. De gemeenten moeten hierin een sleutelrol vervullen. Met de sociale werkvoorzieningschappen is het proces van deregulering, decentralisatie en budgettering aangegaan. De Banenpool kan hier goed op aansluiten en gebruik gaan maken van de know how van de schappen. Op basis van een outputdoelstelling kunnen gemeenten budgetten verwerven. Deze wordt gekoppeld aan een te bepalen bandbreedte voor het bereik van arbeidsongeschikten en langdurig werklozen. Het ministerie studeert momenteel op de vraag of het fonds sociale vernieuwing de juiste subsidiestroom kan zijn. Ter Veld hoopt na 1993 dat de merkwaardige frictie tussen WSW en Banenpool wordt weggenomen en dat de financiering eenvoudiger kan.

Elske als goede fee. (foto: Erwin de Leeuw, fotobureau 't Sticht, Utrecht)

Oplossingen zoeken

De Banenpool past goed in de sociale vernieuwing. Niet de problemen, maar de oplossingen moet je naar voren halen. Het is niet moeilijk om het instrument dicht te timmeren met alle problemen die er kunnen zijn. Creativiteit en inventiviteit, zij het binnen bepaalde regelgeving, moeten de leidraad zijn. Ter Veld hoopt dat de banenpool ertoe leidt dat de tegenstelling tussen niet-werkenden en werkenden verkleint. Zij zit met het probleem dat werkenden steeds minder bereid zijn om via de sociale lasten een flink deel van hun inkomen aan niet-werkenden af te staan. Ondertussen worden niet-werkenden bedreigd met verlaging van uitkeringen, terwijl ze

gedwongen worden inactief te zijn. Zij hoopt dat deze conferentie veel oplevert voor de toekomst van de banenpool.

Meer doorstroming?

Na de lezing van prof. van Schilf-gaarde en na de vier workshops werden de belangrijkste kwesties tussen de zaal en het forum besproken. In dit forum zaten: Hans Huibers (CDA), Tineke Witteveen (PvdA), Jan van Eeden (RBA-voorzitter), Eva Weber (wethouder van Nijmegen), Leon Peeters (FNV) en van Schilf-gaarde. Uit de discussie kwam zeer duidelijk naar voren, dat de banenpool bij uitstek het instrument moet zijn en blijven om langdurig werklozen met

nauwelijks kansen op de arbeidsmarkt, betaald werk met maatschappelijk nut te laten verrichten. Instroomniveau en intake moeten hierop gericht worden. De banen moeten echt aanvullend en van een eenvoudig niveau blijven. Hiernaast moet aandacht besteed worden aan doorstroomkansen. Dit doet recht aan hen die alsnog bemiddelbaar worden en het voorkomt dat de banenpool dichtsluit. De meningen liepen ook wel eens uiteen. Zo pleit de FNV voor meer eguliere banen met een laag instroom-niveau. Dit biedt betere perspectieven tot doorstroming en verlicht tegelijk de werkdruk in bedrijven en kantoren. Het CDA wil geen wetgeving op de gesubsidieerde arbeid en al helemaal geen CAO voor de banenpool. 'Dan kun je de bollen helemaal in het veld laten staan.' Van Eeden bestrijdt de term 'additionaliteit'. Het gaat gewoon om gewaardeerde medewerkers en volwaardig werk. Wethouder Weber vindt dat ook de kansrijkere zelfmelders een plaats in de banenpool moeten krijgen, zolang de andere arbeidsvoorzieningen hen niet verder helpen. Ook pleit zij voor loonopbouw en een onkostenregeling. Alleen de banenpool biedt geen oplossing voor de 600.000 werklozen, of sterker nog voor de naar schatting 1,5 miljoen inactieven in Nederland. Het is één instrument naast de andere.

Afsluiting

Dagvoorzitster Tineke van de Klinkenberg sloot af met de constatering dat de banenpool werkt, zelfs heel goed werkt. Het is niet zo gauw mogelijk om uit al het materiaal van deze conclusies te trekken. Zij wacht het verslag van het LSA hierover af. Als lid van het Adviescollege Sociale Vernieuwing zal zij de resultaten van deze conferentie meenemen. ■

InZet: mondiaal opbouwwerk

door Greet Hettinga

De belangstelling voor ontwikkelingssamenwerking is sterk verminderd. In het opbouwwerk-trendonderzoek komt dit onderwerp niet voor. Toch kreeg de MO-redactie een uitnodiging voor de officiële start van de nieuwe organisatie InZet. Tijdens de rondvaart voor de pers (langs ons koloniaal verleden) en de opening van het kantoor aan de Keizersgracht te Amsterdam, bestond er de gelegenheid uitgebreid te praten met bestuursleden en medewerkers van deze Vereniging voor Noord - Zuid Campagnes.

InZet is een nieuwe organisatie die is voortgekomen uit een fusie van vijf landelijke Derde wereldorganisaties en wil de kritische spijl gaan vormen van de derde wereldbeweging, zelf initiatieven nemen voor discussies die anderen laten lopen, publiciteitscampagnes organiseren, onderzoek verrichten en voorlichting geven.

Eerlijk delen

Wij kunnen het niet vaak genoeg horen: 20% van de wereldbevolking verbruikt 80% van de rijkdom. Nog steeds worden rijken rijker en armen armer en groeit de kloof tussen Noord en Zuid.

Maar kunnen en willen wij een stap terug? Misschien als we voortdurend geconfronteerd worden met de consequenties van ons handelen en het politiek beleid op duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding. InZet zal die confrontatie levend maken. Door de nieuwe samenwerking tussen organisaties, die afzonderlijk werkten aan bewustwording, ondersteuning van ontwikkelingswerkers, onderzoek en acties zullen onrechtvaardigheid en ongelijkheid met meer kracht zichtbaar worden gemaakt en bestreden.

InZet begint met tweeduizend leden, dertien betaalde krachten en meer dan honderd vrijwillige medewerkers. Vierhonderd plaatselijke groepen in heel Nederland zijn direct of zijdelings bij het werk van InZet betrokken. De kennis en ervaring van ontwikkelingswerkers wordt rechtstreeks benut voor onderzoek en lobby-werk.

Met andere organisaties uit de derde wereld- en milieubeweging wordt nauw samengewerkt. En zoals er een Landelijk Milieu Overleg bestaat, is er ook een Noord-Zuid Federatie actief waar naast InZet o.a. de Vereniging van Wereldwinkels, X - Y en de St. Nederlandse Vrijwilligers lid van zijn. Met succes hebben zij Minister Pronk ondersteund in zijn voorstellen om - de op zichzelf noodzakelijke hulp aan Oost-Europa - niet te financieren uit het ontwikkelingsbudget.

Aktiviteiten van inzet, een keuze

- De aanpak van de milieuproblematiek in het Noorden is ontoereikend, terwijl problemen van het Zuiden zoals verwoestijning en waterverdeling nauwelijks aan bod komen. Het voorkomen van roofbouw op het milieu daar, vraagt om ingrijpende wijzigingen van de handelspolitiek van het Noorden, het wegwerken van de zuidelijke schuldenlast, van hoge tariefmuren e.d. Nog dit jaar zal InZet hierover campagne voeren (als voortzetting van de Honger Hoef Niet-week).

- Ontwikkelingen in Derde Wereldlanden komen minder ten goede aan vrouwen dan mannen. InZet besteedt aan de positie en de visie van vrouwen uit het Zuiden bijzondere aandacht o.a. door de groep *Vrouwen en Ontwikkeling* en het Tijdschrift WANAWAKE. De ervaringen van enkele honderden vrouwelijke ontwikkelingswerkers worden hierbij benut. Met de Ned. Bond van Plattelandsvrouwen en het CIV (coördinatiepunt van het Mondiaal

Vrouwenwerk) is een programma ontwikkeld over de GATT: welke invloed hebben internationale handelsrelaties op de boerinnen in Nederland, in Burkina Faso en in de Filipijnen.

Ook wordt een bijdrage geleverd aan de Wereldvrouwenconferentie in China 1995 over internationale migratie van vrouwen.

- Andere projecten c.q. werkthema's zijn o.a.: contract met Afrika, de Europese Gemeenschap en de Derde Wereld, de landbouw internationaal (vanuit Wageningen), de belangenbehartiging van ontwikkelingswerkers en de uitgave van Tijdschrift *InZet*. Geven om mag niet alleen bestaan uit geven aan... al staan ook op de UNCED conferentie in RIO de financiële onderhandelingen centraal als het gaat om "Het Handvest van de Aarde".

Een leefbare samenleving creëren zowel dicht bij huis als mondiaal vraagt om onderlinge solidariteit, om een rechtvaardiger verdeling van wat de aarde oplevert, om zorg voor mens en milieu.

De behartiging van bewonersbelangen op kleine schaal kan niet los gezien worden van hoe wij op grote schaal door ontwikkelingstegenstellingen en milieuproblemen worden bedreigd. Het is goed dat organisaties als InZet publiek en beleidsmakers met kennis van zaken wakker houden.

Voor meer informatie kan men terecht bij InZet, Keizersgracht 132, 1015 CW Amsterdam, tel. 020-6273339. ■

redactie

Ferrie Loos, Stichting O&O, Eindhoven
Kees Stuuroop, WOZON, Sittard

redactieadres

Landelijk Netwerk Opbouwwerk en Gezondheid
p/a WOZON
Postbus 521 - 6130 AM Sittard
tel. 046-513912 - fax 046-529780

Redactioneel

De tweede Nieuwsbrief Opbouwwerk en Gezondheid waarin (veel) aandacht voor het congres *Buurten voor Gezondheid*. Verder een recensie uit de 'gezondheidshoek' over een opbouwboek en een signalement van een publicatie over patiëntvriendelijkheid.

Aan de deelnemers van het Netwerk Opbouwwerk en Gezondheid is inmiddels het verslag van de workshop Opbouwwerk en Gezondheid in Rotterdam (8 april in Utrecht) toegezonden.

De volgende bijeenkomst van het Netwerk, weer een workshop, vindt plaats op 8 november a.s. in Utrecht. Inhoud en opzet zullen in de volgende Nieuwsbrief, die dit najaar verschijnt, aan bod komen. Bijdragen aan de Nieuwsbrief blijven welkom.

De redactie

Buurten voor Gezondheid

Tweedaags congres in Den Bosch

De aandacht voor bevolkingsparticipatie bij lokaal gezondheidsbeleid neemt toe. Er wordt een scala van initiatieven rond zorgvernieuwing en preventie zichtbaar. Vaak is er samenwerking tussen welzijnswerk en gezondheidszorg, vaak is er sprake van een opbouwwerkpaak. Initiatieven worden 'dichtbij' de bevolking georganiseerd. Vandaar dat 'de buurt' op veel plaatsen het toneel is van lokale gezondheidsprojecten.

Op 24 en 25 september is er in 's Hertogenbosch een tweedaags landelijk congres **Buurten voor Gezondheid**. Met aandacht voor de dagelijkse praktijk én voor beleidsvragen. Belangrijke vraag is: hoe kan structurele steun voor lokale gezondheidsinnovaties worden ontwikkeld? Het congres is een *must* voor iedereen die geïnteresseerd is in 'opbouwwerk en gezondheid'.

Het congres richt zich op buurtbewoners en professionals die betrokken zijn bij de uitvoering van lokale projecten en op beroepskrachten, beleidsmakers uit welzijnswerk, gezondheidszorg, politiek

en bestuur in het algemeen.

Duopresentatie: de dagelijkse praktijk

De eerste dag staat de dagelijkse praktijk van buurtgezondheidsprojecten op het programma. Wat beweegt buurtbewoners en professionals om samen te werken aan gezondheid. Hoe doen ze het. Wat zijn de potenties en wat de problemen. Deze dag is vooral bedoeld voor buurtbewoners en professionals die in de praktijk van alledag in de buurt samenwerken aan gezondheid.

Het congres gaat die eerste dag letterlijk de buurt in om het gezondheidswerk op lokatie in Den Bosch-Oost te ontmoeten. Den Bosch-Oost heeft inmiddels een traditie gevestigd met buurtgericht gezondheidswerk. Er is een scala van projecten en activiteiten ontwikkeld. De congresdeelnemers kunnen zich inschrijven voor workshops die verspreid over de buurt worden gehouden. De workshops worden ingeleid door presentaties van het

betrokken buurtproject samen met een vergelijkbaar project uit een andere plaats in het land. En in samenwerking tussen professionals en buurtbewoners. Een duopresentatie in dubbele betekenis.

Wie betaalt participatie en samenwerking?

De tweede dag gaat over de vraag wat de kansen zijn voor meer structurele steun, ook financieel, voor lokale gezondheidsinitiatieven. De centrale overheid treedt terug. Enerzijds wordt gehamerd op de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Anderzijds wordt 'gezondheid' steeds meer overgelaten aan de markt. Dat wil zeggen aan de verzekeraars en de aanbieders van gezondheidszorg. Bovendien wordt steeds meer verwacht van lokaal beleid. Is daar steun en geld voor participatie en samenwerking te vinden? Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om steun voor lokale gezondheidsinitiatieven te krijgen? Deze dag richt zich meer op beleidsvragen. Er worden inleidingen gehouden en er is een forum. Ervaringen en knelpunten die op de eerste dag, de "praktijkdag" naar voren komen zullen ook op de tweede dag, de "beleidsdag", aan de orde worden gesteld.

Kees Stuuroop

Het congres Buurten voor Gezondheid is een co-productie van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON), het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA), Het Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant (PON), Gezondheidscentrum Samen Beter en Het Welzijnsproject Den Bosch-Oost.

Het congres vindt plaats op donderdag 24 en vrijdag 25 september. Plaats van het congres: de eerste dag in de buurt "Den Bosch-Oost", de tweede dag in Het Casino te 's Hertogenbosch. Voor overnachting

Werken aan patiëntvriendelijkheid van algemene ziekenhuizen

Ontwikkeling van een kwaliteitsinstrument

Onder deze titel is zeer recent een rapport verschenen ter afsluiting van het onderzoeksproject "Patiëntvriendelijkheid van algemene ziekenhuizen". Het onderzoek was een gezamenlijk project van het Landelijk Patiënten/Consumenten Platform (LP/CP) en Bakkenist Management Consultants. Op basis van een eigen ontworpen methodiek, waarmee het mogelijk is om de patiëntvriendelijkheid van ziekenhuizen in kaart te brengen en te verbeteren, heeft er een proefondervindelijke toepassing plaatsgevonden in drie ziekenhuizen. Dit project is één van de eerste projecten waarbij patiënten en patiënten/consumenten-organisaties duidelijk hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van een kwaliteitsinstrument voor algemene ziekenhuizen.

In het verslag wordt ruime aandacht gegeven aan het bijzondere karakter van deze vorm van kwaliteitsbevordering vanuit de gebruikers. In deze zin wordt er waardevol materiaal geboden om vanuit het patiëntenperspectief een zinvolle bijdrage te leveren aan het begrip kwaliteit. Ik ondersteun als opbouwwerker het gebruikersoverleg Gezondheidszorg Eindhoven. In het koersplan '92 was als één van de activiteiten opgenomen contact te leggen met de 2

algemene ziekenhuizen in de stad Eindhoven. In het rapport heb ik overzichtelijke en bruikbare informatie aangetroffen die nuttig voor de begeleiding van het Gebruikersoverleg was ten aanzien van eerderevermeld onderwerp.

Om een indruk te geven van de inhoud van het rapport het volgende:

Met betrekking tot patiëntvriendelijkheid worden zeven aspecten onderscheiden:

- accommodatie, vormgeving en inbedding;
- organisatie, van de zorg- en dienstverlening;
- informatie, communicatie en omgang;
- steun, tussen werkers en;
- bejegening, patiënten;
- evaluatie, de mate waarin een ziekenhuis informatie verzamelt en gebruikt met het oog op de verbetering van de zorg- en dienstverlening.

De zeven aspecten met de daarbij behorende toetspunten vormen de zogenoemde basislijst van patiëntvriendelijkheid.

Met behulp van drie deelinstrumenten (enquête-, observatie- en analyse-instrument) kunnen gegevens over patiëntvriendelijkheid verzameld, verwerkt, geanalyseerd en gerapporteerd worden.

Vervolgens wordt ingegaan op de beoordeling van patiëntvriendelijkheid die in een aantal fasen verloopt (modelcyclus). Bij elke fase zijn zowel het ziekenhuis als de patiënten-/consumentenorganisatie(s) betrokken, ieder met een eigen verantwoordelijkheid.

De fasen zijn:

- a. Fase van totstandkoming van een overeenkomst tussen ziekenhuis en patiënten-/consumentenorganisatie(s) (voorbereidingsfase);
- b. Fase van gegevens verzamelen en verwerken;
- c. Fase van interpretatie en besluitvorming;
- d. Fase van verbetering;

e. Fase van evaluatie.

Deel 1 van het rapport besluit met het vermelden van een aantal kenmerken waarop de ontwikkelde benadering zich onderscheidt van het gebruikelijke patiënten/consumenten(satisfactie)onderzoek. Het gaat dan om het centraal staan van de patiënten en hun wensen. Dit vereist een organisatorisch kader waarin de betrokken partijen een plaats hebben, een onderzoeksinstrumentarium dat uit verschillende onderdelen bestaat die elk een gedeelte van de werkelijkheid bestrijken en zodoende elkaar aanvullen, alsmede het werken volgens de ontwikkelde methodiek waardoor vergelijkingen tussen ziekenhuizen op grond van referentiegegevens over patiëntvriendelijkheid mogelijk worden. Hierdoor kunnen de normen over patiëntvriendelijkheid zich eindelijk uitkristalliseren.

De onderzoekers benadrukken dat de ontwikkelde benadering nog lang niet "af" is en bieden een aantal aandachtspunten aan om de methodiek verder te ontwikkelen.

Tenslotte volgen er aanbevelingen aan de patiëntenbeweging, aan de ziekenhuizen, aan de financiers en aan WVC.

De delen 2 en 3 gaan uitgebreid in op respectievelijk de projectwerkzaamheden en de bespreking van de uitkomsten van het project. Tevens zijn bijlagen opgenomen die o.a. ingaan op de basislijst, het instrumentarium, de samenstelling van een klankbordgroep, etc. In juli wordt een workshop gehouden voor de patiënten-/consumentenorganisaties en in september een tweede workshop voor koppels van patiënten-/consumentenorganisaties resp. platforms en zorgvoorzieningen uit een regio. Meer informatie is te verkrijgen bij Frans van der Pas van het LP/CP, 030-341597. ■

Ferrie Loos

kan worden gezorgd.

Men kan zich voor één dag of beide dagen inschrijven.

Deelname aan één dag kost f 85,-, voor beide dagen f 150,-. Deze bedragen zijn inclusief het te verschijnen verslagboek. Deelname is voor wijkbewoners en vrijwilligers gratis.

Voor informatie over programma en inschrijving kan op maandag, dinsdag en woensdag van 11.00 - 12.30 uur gebeld worden, tel. 073-148428. ■

Recensie

Het Tijdschrift voor Gezondheidsvoorlichting (TGV) is een uitgave van het Landelijk Centrum Gezondheidsvoorlichting en Opvoeding (GVO). In het meinummer van 1992 recenseerde Mieke Hogervorst *Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen* van Harry Broekman. Deze recensie is hier, natuurlijk met toestemming van de redactie, grotendeels, overgenomen. Interessant om te lezen hoe vanuit GVO naar de opbouwwerkmethoden wordt gekeken. Lees je het ook eens van een ander.

Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen

Een overzichtelijk en helder boek. Gezondheidsvoorlichters bereiken vaak niet de mensen uit achterstandsgroepen, degenen die juist de slechtste gezondheid hebben en het minst effectief gebruik maken van voorzieningen. Bij voorlichters bestaat grote behoefte aan bruikbare methoden om hen wel te bereiken. Het ligt dan ook voor de hand dat men zich oriënteert op een samenwerking zoekt met het opbouwwerk, een sector waar ook veel met achterstandsgroepen wordt gewerkt. In de recente publicatie *Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen* worden de in het opbouwwerk gangbare methoden beschreven. Het initiatief tot het samenstellen van dit leerboek werd onder meer genomen om in het kader van sociale vernieuwing het opbouwwerk een nieuwe impuls te geven. Harry Broekman, de samensteller, heeft zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande teksten over methoden en praktijkvoorbeelden. De oorspronkelijke teksten zijn daartoe enigszins bewerkt. Het resultaat is een gezamenlijke publicatie van het Landelijk Platform Opbouwwerk en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW). Voor de GVO'ers is het een goede introductie tot het werkveld en de werkwijzen van het opbouwwerk.

Opbouwwerk en gezondheid

De interesse van de GVO'ers wordt waarschijnlijk meteen gewekt door het stuk over gezondheid en gezondheidszorg. Wat heeft het opbouwwerk op dit terrein te bieden? Tot voor kort heeft het opbouwwerk in Nederland zich eigenlijk nooit met gezondheid beziggehouden, in tegenstelling tot het opbouwwerk in Engeland. Gezien de geringe ervaring die het opbouwwerk heeft op dit terrein is het begrijpelijk dat het boek hier niet zo diep op in gaat. Het opbouwwerk ondersteunt bijvoorbeeld patiëntenorganisaties en doet aan zorginnovatie. Ook speelt het een rol bij lokale gezondheidsinitiatieven, die een "integrale" benadering van problemen hanteren. Vervolgens gaat het boek in op de relatie tussen GGD en opbouwwerk. Het gaat onder meer om de vraag in hoeverre een GGD kan en moet samenwerken met het opbouwwerk. Interessant is ook het praktijkvoorbeeld uit Den Helder dat illustreert hoe een opbouwwerker ondersteuning geeft aan een patiëntenbelangenvereniging. Uit dit voorbeeld wordt duidelijk wat de sterke kanten zijn van het opbouwwerk: het organiseren van groepen mensen, strategiebepaling en beleidsbeïnvloeding. Ten aanzien daarvan geeft de publicatie vooral een introductie op de methoden die het opbouwwerk hanteert.

Verdienste

Een verdienste van *Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen* is dat het bij de behandelde methoden en technieken op overzichtelijke wijze belangrijke aandachtspunten aangeeft, al wordt er verder niet al te diep op de finesses van de methoden ingegaan. Daarvoor kan men te rade bij de boeken die in de literatuurlijst worden vermeld. In het hoofdstuk over methoden van informatieverzameling worden verschillende vormen van onderzoek

behandeld, zoals het maken van een sociale kaart of het houden van een enquête. Aangegeven wordt niet zozeer hoe je het precies doet, als wel waarom je het doet en welke randvoorwaarden van belang zijn. Verder onder meer aandacht voor de analyse van een probleemsituatie en de wijze waarop men mensen mobiliseert voor activiteiten. Ook zijn er hoofdstukken opgenomen over het organiseren van bewoners- of projectgroepen, het vormen en in stand houden van netwerken en een hoofdstuk over marketing, public relations en voorlichting. Daarbij komen vragen aan de orde als: wat heb je de doelgroep te bieden? Wat zijn de sterke en zwakke punten van je organisatie? Hoe schrijf je een persbericht? Wat is het verschil tussen public relations en voorlichting? *Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen* is een overzichtelijk en helder geschreven boek. Helaas staan er wat slordigheidsfouten in en ontbreken er literatuurverwijzingen met jaartal aanduidingen in de tekst. Het biedt echter een goede introductie tot het werkveld en de methoden van het opbouwwerk; aan de hand van de literatuurlijst kan de geïnteresseerde lezer zich verder in de materie verdiepen. Voor GVO'ers zullen vooral de aandachtspunten en lijstjes met vragen handig zijn bij het hanteren van verschillende methoden en technieken. De praktijkbeschrijvingen geven een beeld van de sterke en zwakkere kanten van het opbouwwerk. Het boek geeft wellicht een stimulans aan een betere samenwerking tussen gezondheidsvoorlichters en opbouwwerkers.

Opbouwwerk; methoden, technieken en terreinen. Dr. H. Broekman. Den Haag. Dr. Gradus Hendrikstichting, 1991. 442 pagina's, met lit.opg. ISBN 90 72846 04 4. Het boek is te bestellen bij het Landelijk Platform Opbouwwerk en kost f 27,50, tel. 070-3804431.

Kansen en bedreigingen vrijwilligerswerk in de thuiszorg

Onderzoek naar kansen en bedreigingen voor het vrijwilligerswerk in de thuiszorg wijst uit dat samenwerking tussen vrijwilligers en beroepskrachten moeizaam verloopt en er een toenemende vraag naar vrijwilligers is bij een stagnerend aanbod. Vrijwilligersorganisaties willen in de thuiszorg pas met beroepskrachten in zee gaan als gelijkwaardigheid is gegarandeerd en recht wordt gedaan aan hun unieke bijdrage. Dit zijn enkele conclusies uit een door het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk en Onderzoek uitgebracht onderzoeksrapport. Het onderzoek, een opdracht van het ministerie van WVC, gaat uitvoerig in op kansen en bedreigingen van het georganiseerde vrijwilligerswerk in de thuiszorg. Speciale aandacht is er voor de volgende onderwerpen: het aanbod van vrijwilligers, de samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties en de samenwerking met beroepskrachten. Hiermee wordt ook de Tweede Kamer informatie aangereikt waaraan ze, blijkens het debat met minister d'Ancona in de vaste commissie van welzijn en cultuur op 30 maart jl. behoefte heeft.

Naar schatting zijn in Nederland zo'n 150.000 vrijwilligers actief in de hulpverlening aan thuiswonende mensen, bijvoorbeeld binnen het Nederlandse Rode Kruis, de Unie van Vrijwilligers, de Zonnebloem en het vrijwilligerswerk in de terminale zorg. Veel organisaties kampen met een vergrijzend vrijwilligersbestand. Gelukkig komen er ook nieuwe vrijwilligers bij, maar hun motivatie is anders. Er is veel belangstelling voor nieuwe hulpvormen zoals stervensbegeleiding of "buddy"-werk voor aids-patiënten, maar de "gewone" thuiszorg voor ouderen is minder in trek.

De inzet van veel vrijwilligers is nogal vrijblijvend. Weinig mensen voelen zich nog verantwoordelijk voor het organisatorische werk, zodat vrijwillig kader moeilijk is te krijgen. Organisaties worden zo belemmerd om nieuwe taken in de

thuiszorg op zich te nemen.

Vrijwilligersorganisaties kunnen in deze tijd eigenlijk niet om onderlinge samenwerking heen. Mede door de toegenomen claims van buitenaf is de wederzijdse afhankelijkheid van vrijwilligersorganisaties sterk toegenomen. Maar ook omdat het werk op de behoeften van de hulpvragers moet zijn afgestemd ervaren vrijwilligersorganisaties steeds meer de noodzaak tot onderlinge samenwerking. Samenwerking lijkt op dit moment echter vooral nodig om gebundeld sterker te staan tegenover beroepskrachten.

Omdat vrijwilligersorganisaties gewend zijn om ieder hun eigen weg te gaan komt samenwerking echter moeilijk op gang. Samenwerking wordt vaak vooral door voortrekkers gedragen en vergt van hen veel inspanning. Dat wringt des te meer nu het moeilijk is om aan vrijwillig kader te komen.

De thuiszorg biedt vrijwilligersorganisaties kansen. Vrijwilligerswerk kan een welkome aanvulling zijn op professionele zorg. Vrijwilligersorganisaties kunnen zo gestalte geven aan hun eigen missie. Samenwerking met beroepskrachten in de thuiszorg levert het georganiseerde vrijwilligerswerk echter naast kansen ook bedreigingen.

Vrijwilligersorganisaties dreigen in een ondergeschikte positie te worden gemanoeuvreerd. Dat willen ze zeker niet. Ook dreigt volgens hen het eigene van het vrijwilligerswerk ondergesneeuwd te raken. Ze menen dat hun werk en dat van beroepskrachten complementair is en niet uitwisselbaar. De meeste vrijwilligers willen op andere wijze dan beroepskrachten betrokken zijn bij de hulpverlening en vooral uitdrukking geven aan hun persoonlijke betrokkenheid met het lot van de medemens. De inzet van beroepskrachten is juist meer taakgericht. Vanwege die bedreigingen is het voor vrijwilligersorganisaties belangrijk om met beroepskrachten goede afspraken te maken over taakafbakening en samenwerking.

Verzekeraars zullen binnen het nieuwe stelsel van zorgverzekering contracten kunnen afsluiten met zorgaanbieders en in principe is daarin ook een rol voor vrijwilligersorganisaties mogelijk. Afspraken en faciliteiten zijn nodig. De gebundelde vrijwilligersorganisaties zouden in bepaalde gevallen over een betaalde coördinator in eigen beheer moeten kunnen beschikken. Dat helpt hen om als gelijkwaardige partner met beroepskrachten in zee te gaan.

Het onderzoeksrapport "Vrijwilligersorganisaties in de thuiszorg; een verkenning van strategische problemen" is te bestellen door f 25,- over te maken op postgiro 147.17.27 van NIMAWO, Willem de Zwijgerlaan 66, 2582 ES, Den Haag, o.v.v. rapportnr. 100.

Inlichtingen over het onderzoek zijn te verkrijgen bij de auteurs Henk Jan van Daal, Esther Plempers en Leo Willems.

Meedoen met het groen

Het Nederlands Platform voor Stedelijke Ecologie en het Sociaal Ecologisch Adviesbureau EcoSol organiseren op 17 september te Den Dolder een studiedag over bewonersparticipatie.

Professionele beheerders van het stadsmilieu realiseren zich steeds meer dat een goed beheer moeilijker wordt zonder een zekere zorg en betrokkenheid van de bewoners zelf.

Participatie gaat verder dan educatie en vergt een andere benadering. In het verleden is in het stadsmilieu, met name met betrekking tot het openbare groen heel wat geëxperimenteerd met bewonersparticipatie. In veel gevallen zullen betrokkenen daar niet met voldoening op terugkijken. De complexiteit van bewonersparticipatie is, zeker in probleemwijken, vaak onderschat. De activiteiten waren dikwijls eenmalig. Er zijn echter ook succesverhalen en daaruit blijkt dat bewonersparticipatie op meer fronten winst kan opleveren: verrijking van de woonomgeving en winst op ecologisch, sociaal, educatief en recreatief terrein.

Om bewonersparticipatie te bevorderen worden op deze studiedag de volgende doelstellingen belicht: onderstrepen van het belang van bewonersparticipatie; inzicht geven in succesfactoren; bewonersparticipatie plaatsen in nieuwe ontwikkelingen als stadsecologie en milieu-participatie.

De studiedag is bestemd voor hoofden van diensten beplantingen, beleidsmedewerkers stadsbeheer, medewerkers opbouwwerk, medewerkers natuur- en milieu-educatie en kost f 95,-.

Voor meer informatie kan men terecht bij EcoSol, tel. 023-262008 en NSPE, tel. 070-3469652. ■

Hein Roethofprijs 1992

Vijf projecten ter voorkoming van criminaliteit in Amsterdam, Helmond, Oss, Hoorn en Rotterdam zijn genomineerd voor de Hein Roethofprijs. Zij krijgen met deze nominatie in ieder geval een subsidie van 2500 gulden. Op 12 oktober van dit jaar zal bekend worden welk van deze projecten zich mag afficheren als "het beste preventieproject van het jaar 1992" en in aanwezigheid van staatssecretaris mr. A. Kosto van Justitie een bedrag van f 15.000 in ontvangst mag nemen.

Genomineerde projecten

Het project Anti-vandalisme Amsterdam-Oost is een doe-het-zelf produkt van drie Amsterdamse agenten van het bureau IJtunnel. Zij hebben zelf een educatief programma ontwikkeld, waarmee leerlingen van acht basisscholen in hun wijk continu betrokken zijn en blijven bij hun buurt. Mede door het feit dat een van de agenten van buitenlandse afkomst is, worden ook allochtone kinderen bereikt en gemotiveerd.

Het project Pro-actieve inzet Helmond-west heeft een algemeen onveiligheidsgevoel bij de bewoners in deze wijk een halt toegeroepen. De woninginbraken, incidenten van hinder, overlast en vernielingen namen in de projectperiode met 30% af. Om overlast in de toekomst tegen te gaan zijn met de verantwoordelijke wethouders afspraken gemaakt over woningtoewijzingen en uitkeringen. De betrokken woningbouwvereniging gaat flatcongiërges recrutereren uit een werklozenproject.

Het project Betalen is balen Hoorn: degene die schade veroorzaakt moet die schade betalen. In dit experiment werden betrapte daders aansprakelijk gesteld voor de aangerichte schade, waarbij door de gemeente gestreefd wordt naar volledige schadevergoeding in geld. Verleent iemand geen vrijwillige medewerking dan wordt de civiele rechter ingeschakeld; executie van

het vonnis is ook na vele jaren nog mogelijk. Jonge daders mogen in termijnen betalen, of werkzaamheden verrichten. Van de in totaal 125 duizend gulden, waar daders voor aansprakelijk werden gesteld, bleek uiteindelijk drieduizend gulden oninbaar. Het percentage recidivisten bedroeg slechts 1,5.

Het Halt-achtige project van de voetbalvereniging FC Schadewijk Oss. Jeugdleden daarvan werden betrap op diefstal tijdens een toernooi in een naburige gemeente. Alle gestolen spullen konden door de secretaris via de ouders van de jongeren worden achterhaald en aan de rechtmatige eigenaars worden teruggegeven. In overleg met de politie is geen aangifte gedaan, maar werden jongeren verplicht mee te werken aan de bouw van een nieuw clubgebouw en jeugdionk. Geen van de betrokkenen is sindsdien met de politie in aanraking geweest.

Het project OV-jaarkaart voor drugsverslaafden Rotterdam van het Boumanhuis, het centrum voor verslavingszorg Zuid-Holland-zuid. Een groot deel van de daar onder behandeling zijnde drugsverslaafden behoorde tot de notoire zwartrijders in het openbaar vervoer. 143 verslaafden gingen in op het aanbod van een OV-abonnement, waarvoor de kosten automatisch van hun uitkering werden ingehouden. Resultaat: reizend publiek wordt minder geconfronteerd met agressie die bij het verbaliseren nogal eens optreedt. En voor Justitie levert het project een aanzienlijke besparing op de kosten van verbaliseren, inning, vervolging en executie op. In financiële termen een besparing van tonnen per jaar, wat bij verdere uitbouw van het project tot 600 deelnemers op kan lopen tot miljoenen. Het verslavingscentrum Zeestraat te Den Haag wil het project integraal overnemen voor de Haagse regio. ■

De grootste vervuiler is de overheid zelf

Uit: EZ-journaal, 17 juni 1992.

"Om te blijven spreken van economische groei en economisch succes, terwijl je het meest fundamenteel schaars, dus economische goed - het milieu - aan het vernietigen bent, dat is haast Kafkaïens. Maar dat wil Economische Zaken niet inzien. Voor dit ministerie is economische groei hetzelfde als produktiegroei." CBS-er Roefie Hueting (62) zocht 25 jaar naar een methode waarmee het verlies aan gebruiksmogelijkheden van het milieu (milieufuncties) is door te berekenen in het nationaal inkomen. Vorig jaar is hem dat gelukt. Met twee medewerkers schreef Hueting het rapport "Methodology for the calculation of sustainable national income". EZ-journaal sprak met de internationaal bekende CBS-er die, naar eigen zeggen, totaal anders denkt dan alle EZ-ers. "Ik ben uitsluitend administratief verbonden aan EZ. De statistiek is gelukkig onafhankelijk."

Milieufuncties zijn economische goederen, stelt Hueting, hoofd van de hoofdafdeling Milieustatistiek. Ze zijn net als geproduceerde goederen en diensten schaars; want je moet bepaalde activiteiten of produkten opofferen om milieufuncties te behouden. Daarom horen ze in het nationaal inkomen verwerkt te worden.

Hueting: *Begin jaren zestig moest ik constateren dat kinderen niet meer op straat kunnen spelen, niet meer ongestoord hun omgeving kunnen verkennen. Dat is een groot welvaartsverlies, het grootste culturele verlies sinds de dood van Mozart. Volgens kinderarts Wilhelmina Bladergroen leidt gebrek aan ruimte tot stoornissen in de geestelijke en motorische ontwikkeling van kinderen. Maar een dergelijk welvaartsverlies wordt niet afgeboekt van het nationaal inkomen, terwijl de bouw van surrogaten, zoals speelplaatsen, wel wordt bijgeboekt. Dat is toch absurd.*

Uithollen

Als econoom storte Hueting zich op literatuur over het milieu, vastbesloten een methode te vinden om het verlies aan milieufuncties in het nationaal inkomen te kunnen opnemen. Eigenlijk vond ik dat Tinbergen hierover moest schrijven. Uiteindelijk ben ik dat zelf gaan doen. Er is iets heel fundamenteels aan de hand.

Met ons systeem hollen we de aarde uit. De toenmalige CBS-directeur Oomens vond dat ik in principe gelijk had en vroeg mij bij Nationale Rekeningen te komen werken.

Uiteindelijk ben ik bij Gezondheidsstatistiek terecht gekomen. Daar ben ik begonnen met het verzamelen van milieugegevens. Begin jaren zeventig schreef Hueting het proefschrift Nieuwe schaarste en economische groei. Meer welvaart door minder productie? In 1980 verscheen een Engelse bijgewerkte versie. Ik moest voor milieufuncties en hun verlies (schaduw)prizen zien te vinden die rechtstreeks te vergelijken zijn met marktprijzen. Pas dan zou het nationaal inkomen te corrigeren zijn. Dus moest ik een aanbod- en vraagcurve construeren voor die functies.

De aanbodcurve is altijd te berekenen. Die wordt samengesteld uit de kosten van maatregelen die nodig zijn voor het herstel en behoud van een bepaalde milieufunctie. Maar, in tegenstelling tot wat ik verwacht had, bleek het onmogelijk een vraagcurve te berekenen. De waarde van schoon water, stilte of ruimte kan maar zeer gedeeltelijk via de markt in geld worden uitgedrukt. Het gaat om individuele preferenties. Je kunt toch iemand in de sloppenwijken van Manila niet vragen hoeveel hij ervoor over heeft om het broeikas-effect terug te dringen. Maar een maatschappij, een over-

heid kan wel een norm stellen voor het gebruik van het milieu. In 1974 realiseerde ik me dat wel. Maar er was toen geen maatschappelijk draagvlak voor zo'n norm.

Historisch

Hueting noemt zijn bezoek in 1986 aan de minister van Bevolking en Milieu van Indonesië dan ook historisch. *De minister vroeg om een correctie van het nationaal inkomen voor milieuverlies in geld. Ik zei: dat kan niet, je kunt de vraag niet kwantificeren. Maar, vroeg de minister, kunt u mij dan niet iets geven dat weliswaar niet theoretisch zuiver is, maar wel praktisch bruikbaar voor Indonesië. Dan moet u als regering een norm stellen voor duurzaam gebruik van het milieu, antwoordde ik. En zowaar, hij was daartoe bereid! Dat was een jaar voor het Brundtland-rapport van de Verenigde Naties verscheen, met een norm voor duurzame ontwikkeling.*

Duurzame ontwikkeling "is ontwikkeling die de behoeften van de mensen van nu bevredigt, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om hun behoeften te bevredigen aan te tasten," aldus het Brundtland-rapport. Regeringen gebruiken het tegenwoordig officieel als norm. Hueting kon eindelijk verder. De vraagcurve voor milieufuncties is nu gebaseerd op de duurzaamheidsnorm. Duurzaamheid leidt hij af van eigenschappen van ecosystemen als zelfreinerend vermogen, de buffercapaciteit en het vermogen van het milieu zich te herstellen (regeneratievermogen). De normen hiervoor worden bepaald door bijvoorbeeld het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Er wordt bepaald hoe zwaar het milieu belast is, welke maatregelen nodig zijn om de norm te bereiken en hoeveel die kosten. Met dat bedrag wordt het nationaal inkomen gecorrigeerd.

Arbeid en dagbesteding in de GGZ

Pervers

Om tot een duurzaam gebruik van het milieu te kunnen komen zijn maatregelen noodzakelijk. Hueting onderscheidt technische maatregelen als katalysatoren in auto's en de vervanging van bijvoorbeeld uitputbare fossiele brandstoffen door stromingsenergie. Mochten deze maatregelen niet voldoende zijn, dan moet er een structurele verschuiving plaatsvinden naar milieuvriendelijke activiteiten. De auto moet blijven staan, voortaan gaan we op de fiets. Als met al deze maatregelen niet de norm voor een duurzaam milieu bereikt kan worden, moet er gedacht worden aan geboortebepijking.

Nu is het de officiële politiek van alle landen om milieuproblemen te bekostigen door de produktie te verhogen, 'economisch te groeien' noemt men dat. Terwijl juist de meest milieubelastende activiteiten het grootste deel van de produktiegroei veroorzaken.

Die campagne van de overheid: 'een schoon milieu begint bij jezelf' is pervers. De grootste vervuiler is de overheid zelf, met haar stimulering van vleesproduktie, de uitbreiding van het wegennet of de bevordering van het vliegverkeer.

Het milieu is geen financieringsprobleem, zegt Hueting, maar een allocatieprobleem, een kwestie van gedragsverandering. Fietskilometers zijn goedkoper dan autokilometers. Hueting heeft uitgerekend dat de verschuiving van één procent arbeidsvolume van milieubelastende naar milieuvriendelijke activiteiten, een daling van het nationaal inkomen van 1,5 procent tot gevolg heeft. *Iemand die op de hoogte is van het milieuprobleem en desondanks veel vlees wil eten of drie keer rond de wereld vliegt, die kan ik accepteren. Maar iemand die beweert dat het behoud van het milieu te veel geld kost, is een hypocriet. Want dat is pertinent niet waar.*

(Kinds)kinderen

Mijn taak is het verschaffen van juiste informatie. En ik kan me nauwelijks voorstellen dat er een fundamentele tegenstelling is tussen beleidsmakers en mij, tussen bijvoorbeeld minister Andriessen en mij. We moeten beiden denken aan de toekomst van onze (kinds)kinderen. Hueting hoopt zo lang door te kunnen gaan met het onderzoek naar het Duurzaam Nationaal Inkomen (DNI), dat het ook zonder hem voortgezet kan worden. Nu is dat nog niet het geval.

Vooraf voor de economische achtergrond ben ik nog nodig. Het budget is erg klein, ik heb maar twee medewerkers. Heel belang is ook de internationalisering van het DNI. De milieuproblematiek is mondiaal. Gelukkig heeft Indonesië laten weten dat het DNI-onderzoek aldaar gewoon door kan gaan. Met Duitsland zijn er contacten. Enkele maanden geleden heb ik gesproken in het Engelse Parlement. Het Wereld Natuurfonds noemde mijn rapport het belangrijkste voor het redden van de aarde, dat ze ooit onder ogen heeft gehad. Over drie jaar hebben we hopelijk uitgerekend wat het DNI van Nederland is.

R. Hueting, P. Bosch, B. de Boer: *Methodology for the calculation of sustainable national income*. SDU-uitgeverij/CBS-publikaties M44, 1992. ■

Steeds meer welzijnswerkers, met name opbouwwerkers, worden de laatste tijd geconfronteerd met vragen om ondersteuning vanuit de hoek van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Het gaat dan o.a. om een woonproject van (ex)psychiatrische patiënten (Rotterdam en Amsterdam), met name het ondersteunen bij het proces van integratie in een buurt, maar ook om vragen die te maken hebben met arbeid en dagbesteding. Ten aanzien van dit onderwerp komen vooral opbouwwerkers in beeld. Vanuit de methode van werken vormen zij een nuttige aanvulling op de werkwijze van arbeidsburo's. (Zie hiervoor ook de Forumpagina in de Volkskrant van 3 juni.)

Een lezenswaardig en overzichtelijk boek in dit verband is *Een maatschappelijke invulling van arbeid en dagbesteding. Hoe de kloof tussen de GGZ en de rest van de samenleving te overbruggen*. Het is samengesteld door de sectie Psychiatrie van de Ned. Ver. voor de Activiteiten Sektor op basis van een landelijk congres en drie regionale congressen, allen gehouden in mei 1991. Ingegaan wordt op onderwerpen zoals: arbeidsrehabilitatie, mogelijkheden en knelpunten in de reïntegratie van (ex) GGZ-cliënten, trajectbemiddeling, werkervaringsplaatsen, banenpools, enz. ■

Arbeid, tijd en geld ontschaarsen

door Fenny Gerrits

Er is een nieuw boek verschenen van de hand van Raf Janssen, getiteld *Arbeid, tijd en geld ontschaarsen: een nieuwe kijk op armoede en burgerschap*, uitgegeven door de Commissie Oriënteringsdagen te Utrecht. Het boek bevat een aantal interessante stellingen die de moeite van het doordenken waard zijn.

Er staan steeds meer mensen op die het heersende paradigma van onze markteconomie niet meer willen ondersteunen. In binnen- en buitenland wordt in vele circuits, en op vele niveau's gesproken over de negatieve effecten van het huidige groei-principe. Dit principe van de economische groei is de motor van het kapitalistische systeem waar zo langzamerhand de gehele wereld (actief of passief) deel van uitmaakt. Als ons systeem ophoudt economische groei te genereren ontstaat er een crisis en worden grote groepen mensen in armoede ondergedompeld. Denk nog maar eens terug aan de grote crisis van 1929 (Wall Street Crash). Dat was een moment waarop het gehele centrum van onze wereldeconomie ineenstortte, met navenante gevolgen voor de meer perifere economische sferen. Sindsdien hebben wij een dergelijke economische crisis niet meer mee hoeven maken; dankzij een aantal politiek/technische ingrepen is dit ons als geheel tot nu toe bespaard gebleven. Dit betekent echter niet dat de armoede voorgoed is uitgebannen. Armoede is altijd blijven bestaan, en neemt de laatste jaren zelfs in de westerse wereld behoorlijk toe. Denk maar aan het beroemd geworden idee van de tweedeling in onze samenleving: werkenden en niet-werkenden (Dahrendorf). Armoede en werkloosheid gaan over het algemeen hand in hand. Er bestaat dus in allerlei analyses van het fenomeen armoede de neiging de factor arbeid in onze economie kritisch te beschouwen. Wat is arbeid? Wat zijn onze behoeften? In hoeverre wordt in die behoeften voorzien via onze kapitalistische productiewijze, waarin arbeid op een bepaalde wijze wordt ingezet?

Het is met name die vraagkant (de behoeften van de mens), die als uitgangspunt moet dienen voor een nieuwe oriëntatie op welvaart en armoede. Hebben wij zoveel behoefte aan het zoveelste nieuwe industriële produkt dat het echt niet uitmaakt hoeveel schade er aan ons milieu wordt toegebracht? Is het zo dat we wel graag ons milieu willen sparen maar er als samenleving te weinig geld voor over hebben? Kost milieuvriendelijk produceren eigenlijk geld? Kortom, rekenen we nog wel goed? En hoe zit het met de factor arbeid? Het is natuurlijk absurd te accepteren dat zoveel mensen als 'inactief' worden bestempeld terwijl zij hele vitale functies vervullen als: moederschap, verzorging van zieken/gehandicapten, ondersteuning van werkenden die zelf geen tijd hebben voor allerlei huishoudelijke klussen die hun eigen verzorging betreffen, en sociale taken in het verenigingsleven en het vrijwilligerscircuit. Voor bovengenoemde taken hebben wij geen geld over, ze worden onbezoldigd verricht. Aan de andere kant wordt formele arbeid, die ook tot verwaarlozing van ons sociale leven en milieu-verontreiniging leidt, wel betaald. Als voorbeeld kunnen we de overheidspolitiek ten aanzien van **Werk en Welzijn** nemen. Ons ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft geen loonkosten subsidie over voor de herveldingsoperatie genaamd **Werk en Welzijn**, dat als plan ook compatibel is met de ideeën van Raf Janssen. Het is maatschappelijk gezien olediom om het relatief geringe bedrag aan loonkosten subsidie niet te willen uitgeven om een veelheid aan maatschappelijke problemen

(die veel geld kosten) op te kunnen lossen. (Zie MO, nr. 102, maart 1992 en Tijdschrift voor de Sociale Sector, nr. 6, juni 1992.) En het waardevolle van **Werk en Welzijn** is dat het vrij gemakkelijk in ons systeem kan worden ingepast. Voorts bestaat er geen concurrentie tussen de (door SoZaWe wel gekoesterde) Banenpools en Werk en Welzijn. De meerwaarde van **Werk en Welzijn** is dat het niet alleen baanlozen aan een baan helpt, maar ook werkenden in staat stelt minder te werken (met behoud van salaris). Dit laatste is cruciaal, en de praktijk heeft reeds uitgewezen dat dit leidt tot minder ziekte en arbeidsongeschiktheid. Ook de sociale dimensie, de verplichting om vrijwilligerswerk naar keuze te verrichten levert welzijn op voor betrokkenen en hun sociale omgeving. Maar die opbrengst kunnen we (nog) niet uitrekenen. Kortom, het wordt tijd om bij onze economische berekeningen, de zogenaamde kosten-baten-analyse, **andere** kosten en baten te betrekken.

Verwante geesten

Het denken van Raf Janssen, zoals in het nieuwe boek gepresenteerd, is niet uniek. Er zijn in de laatste decennia, wereldwijd vele boeken, papers en artikelen geschreven over deze problematiek. Raf Janssen neemt voor zijn analyse de leefwereld als vertrekpunt. In de inleiding van zijn boek staat te lezen: *De afgelopen twee jaar nodigden veel groepen aan de basis van de samenleving mij uit voor een gedachtenwisseling over de inhoud van mijn proefschrift 'Armoede of Soberheid'. In buurthuizen, kerken, kloosters, kraakpanden, scholen, schouwburgzalen en vormingscentra raakte ik in gesprek met enthousiaste en teleurgestelde mensen, met hoopgevende en wanhopige mensen, met vriendelijke en boze mensen, met meedenkende en tegendenkende mensen. (...)*

Deze verscheidenheid van mensen had één kenmerk gemeen: bewogenheid. Het begaan zijn met menselijke en maatschappelijke problemen hield en houdt hen in beweging, tegen economisch tij en maatschappelijke tijdgeest in. Deze levende en levendige beweging aan de basis inspireerde mij (...)

Hoe staat het nu met de systeemwereld? We kennen het Brundtlandrapport natuurlijk. We kennen ook de discussies die in onze politieke partijen worden gevoerd, met name door partijen als Groen Links en de PvdA. **Duurzame groei** is het devies. We hebben economische groei nodig om herstel van het milieu te kunnen betalen. Gaandeweg moeten dan via het principe 'De vervuiler betaalt' onze burgers en de industrie, door de overheid worden opgevoed tot schonere behoeftebevrediging en produktiemethoden. In deze kakofonie van geluiden mis ik het stemgeluid van dr. Roefie Hueting, een econoom die al sinds jaar en dag bezig is met het ontwikkelen van zeer concrete, dus toepasbare instrumenten om ons 'opnieuw te leren rekenen'. (Ter introductie van deze milieu-vriendelijke CBS-er bij de MO-lezers, is elders in deze editie een interview met hem opgenomen.)

In 1973 al, promoveerde Hueting op het toen spraakmakende profschrift *Nieuwe schaarste en economische groei*. Het onderwerp heeft hem sindsdien ook niet meer los gelaten.

Als we de grondstellingen uit het boek van Raf Janssen vergelijken met de uitspraken van Hueting (zie interview) vinden we affiniteit. Het vanuit de basis, door socioloog Raf Janssen opgepikte geluid krijgt een 'harde' economische vertaling in het werk van Hueting.

In de eerste stelling van Janssen (p. 17) pleit hij voor het criterium van de *bewanende arbeid*. In plaats van de vraag hoeveel geld arbeid oplevert, moeten we ons afvragen hoeveel natuur door (of ondanks) arbeid is

bewaard. Dit criterium van bewanende arbeid heeft een positieve werking voor werknemers, voor uitkeringsgerechtigden en voor industriëlen. Ook kan het de overheid uit de zorgen helpen.

Probleem: Hoe kwantificeer je bewanende arbeid?

Volgens Hueting moeten we een norm maken voor duurzaamheid. Theoretisch is dat onzuiver (want die norm zal een fictief element moeten bevatten) maar als een samenleving daartoe bereid is kunnen de economen tenminste rekenen. Hij is momenteel bezig dit voor Nederland uit te voeren, op basis van ervaringen die hij heeft opgedaan in Indonesië. (zie interview)

De tweede stelling van Janssen: *Steeds meer raken mensen en natuur vermoeid van een al te gehaaste maatschappij zonder tijd. Ze verlangen naar meer tijd. Niet om verder door te hollen, omdat tijd zogenaamd geld is, maar om stil te staan bij hetgeen met hen zelf en om hen heen gebeurt. Dit bewegingsvol stilstaan is enkel mogelijk als in onze moderne samenleving het principe van de 'langzaamheid' wordt ingevoerd. Alleen dan kan met inzet van tijd duurzame welvaart worden bewerkstelligd.*

Probleem: Hoe brei je 'langzaamheid' recht met het aloude devies 'Tijd is geld'. Maar ook, hoe kwantificeer je dat? 'Tijd' is ooit wereldwijd meetbaar gemaakt, aan de hand van de invoering van tijdzones. We doen dus net of het in een bepaalde zone op aarde even laat is. Met die fictie kunnen we prima leven, en rekenen. 'Langzaamheid' kan ook worden gekwantificeerd, en dus economisch worden verantwoord door de norm van Hueting toe te passen. We berekenen het verlies voor het milieu dat ontstaat door 'snelheid' (auto's, wegenbouw etc.) en kunnen dan afwegen of snelheid nog economisch rationeel is of niet.

De derde stelling van Janssen voert het principe van *vruchtgebruik* in.

Citaat (p. 17 en 18):

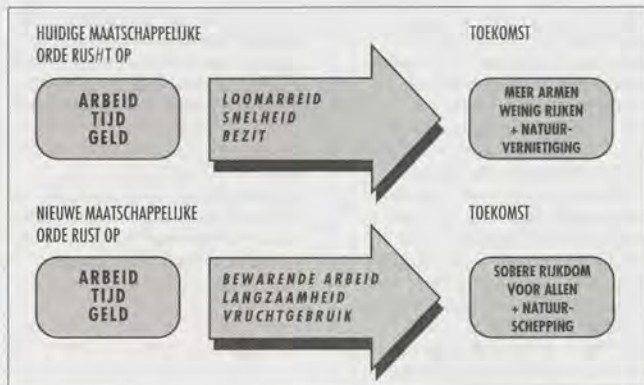
De in opspraak en in opstand

komende natuur dwingt mens en maatschappij zich te bezinnen op de principes van de huidige geldeconomie. Daarbij moeten vanzelfsprekendheden rond bezit en eigendom ter discussie worden gesteld. Als alternatief wordt voorgesteld het principe van 'vruchtgebruik'. De toepassing van dit idee kan een einde maken aan de voortgaande degradatie van de natuur en de groeiende verarming van mensen. Het kan bevorderen dat er een situatie tot stand komt van sobere rijkdom voor iedereen.

Dit principe lijkt me niet erg nieuw. In onze christelijke traditie, en vooral erg sterk in Calvinistische kring leefde eeuwenlang het idee van het 'Rentmeesterschap'. De mens mocht op aarde de door hem vergaarde gelden en goederen 'beheeren' voor toekomstige generaties. Het 'opgebruiken', en daarmee voorbijgaan aan de belangen van toekomstige generaties werd als verderfelijk beschouwd. Daarmee is niet gezegd dat 'vruchtgebruik' geen waardevol principe is in onze (heide-nse) tijd. Het is hoognodig weer een dergelijk moreel appél op de mensheid te doen. Ook hier kan de norm voor duurzaamheid van Hueting uitkomst brengen. We kunnen dan economisch rationeel afwegen wat de meeste welvaartswinst oplevert: bv. een bos wel of niet omkappen.

Buidelratten vangen

Het gedachtegoed van Janssen en Hueting is zeer bruikbaar om onze maatschappelijke problemen op te lossen. Als we naar onze samenleving kijken zijn **arbeid** (en in samenhang daarmee armoede, arbeidsongeschiktheid, en allerlei andere sociale problematiek) en **milieuvontreiniging** onze hoofdproblemen. En deze twee problemen hangen met elkaar samen. In *Arbeid tijd en geld ontschaarsen* haalt Raf Janssen een Indiase vrouw aan die een oplossing aandraagt voor het probleem waar haar stamgenoten zich voor geplaatst

zien. De Indianen mogen niet op hun land blijven wonen omdat hun bezit van het land door de Amerikaanse overheid wordt aangevochten.

Volgens de gangbare Amerikaanse normen zijn de Indianen niet in het bezit van het land, volgens eeuwenoude culturele normen hebben de Indianen alle recht op dat stukje land te wonen.

Ze zendt de volgende boodschap naar haar verdreven stam: "We hebben lange tijd een uitweg gezocht. Wanneer we jacht maken op de buidelrat, leren we zijn gewoonten kennen. Alleen dan kunnen we hem strikken. We eten van de buidelrat. We worden geen buidelrat. De Blanken kopen ons Iowa Land. Het kan hun niet ontnomen worden. De Blauwjassen verdrijven hen er niet van. Het Volk van de Rode Aarde kan Iowa Land kopen. Het kan dan niet van ons afgenomen worden. De Blauwjassen kunnen ons er niet van verdrijven. Dit is de weg. Dat is alles." (p. 186)

Het cultureel ongewone doen (land kopen) werd als oplossing aangemerkt om de eigen cultuur te bewaren. Als we dit gegeven als uitgangspunt nemen is het Raf Janssen (met de vele basisgroeperingen waarmee hij heeft gesproken), die constateert dat er een buidelrat moet worden gevangen en hij draagt ideeën aan die kunnen leiden tot een strategie. Roefie

Hueting is al jaren in praktische zin bezig die buidelrat te vangen. Ook Wil van de Leur, de geestelijke vader van **Werk en Welzijn** is zeer concreet bezig met het vangen een buidelrat. Als Roefie Hueting klaar is met de berekening van het Duurzaam Nationaal Inkomen zal in het nieuwe model de arbeidsproductiviteit flink dalen. Als wij als samenleving de moed hebben volgens het DNI te rekenen levert dit dan wellicht betere perspectieven voor **Werk en Welzijn** op. Dank zij Raf Janssen echter, weten wij dat er aan de basis van de samenleving draagvlak bestaat voor dergelijke onconventionele aanpakken. Het systeem moet door de bocht. Den Haag hoeft het alleen maar 'op te pakken' en te stimuleren. Dat zou je van een verantwoordelijke overheid toch ook mogen verwachten.

Raf Janssen, **Arbeid tijd en geld ontschaarsen: een nieuwe kijk op armoede en burgerschap**. Commissie Oriënteringsdagen, Utrecht (1992). Dit boek kan worden besteld door f 31.50 over te maken op Postbank nr. 2607454 tnv. Commissie Oriënteringsdagen, Europalaan 276, 3526 KS Utrecht. Telefoon: 030-870 130. (f 16.50 voor mensen met een minimuminkomen. Na overboeking wordt het boek toegestuurd.)

Interessante artikelen ten behoeve van het werkveld, voor u genoteerd door Wilma Schakenraad (NIMO).

Arentsen, M.J. en J. Th. A. Bressers. **Het belang van de factor macht bij de uitvoering van overheidsbeleid**. *Beleidswetenschap* 1992, nr. 2, p. 103-125

Processen van beleidsuitvoering worden onder meer beïnvloed door machtverhoudingen tussen overheidsfunctionarissen en doelgroep. In feite speelt de factor macht rond vrijwel elk beleidsproces een rol, zij het niet altijd op dezelfde wijze en hetzelfde tijdstip. In dit artikel wordt ingegaan op het belang te onderscheiden waar in het beleidsproces en in de tijd de factor macht een rol speelt en hoe daardoor een bepaald beleidsuitvoeringsproces wordt beïnvloed.

Bussemaker, Jet. **Welvaart, welzijn en sekse. Grondslagen van de verzorgingsstaat**. *Tijdschrift voor Vrouwenstudies* 1992, jrg. 13, nr. 2, p. 218-234

De verzorgingsstaat is niet van de ene op de andere dag opgebouwd. Dit artikel concentreert zich op de jaren zestig. Centraal staat de vraag hoe in deze periode de relatie gelegd wordt tussen enerzijds welvaart en welzijn en anderzijds mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Buurtbeheerbedrijf Hillesluis steunt op Régies des Quartiers. Het Experiment (uitg. Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) 1992, jrg. 8, nr. 3, p. 2

Naar voorbeeld van de *régies des quartiers*, de Franse plannen om verpauperde wijken van grote steden sociaal en economisch nieuw leven in te blazen, start in drie wijken van Nederlandse steden een experiment. In het geval van het Rotterdamse Hillesluis is dit een buurtbeheerbedrijf, dat enerzijds gaat werken aan een leefbare wijk,

Scholen stimuleren meisjes leren

en anderzijds mensen met een minimuminkomen iets extra's kan bieden.

Engelen, Gert van. **Zwakke regio's confronteren elkaar met potpourri van economisch leed.** Binnenlands Bestuur 1992, jrg. 13, nr. 25, p. 22-23

Local Economic Development Action (LEDA) is een bescheiden actieprogramma dat 24 economisch tijdelijk verzwakte Europese regio's advies en technische bijstand geeft bij het ontwikkelen van werkgelegenheid. De nadruk ligt op netwerkvorming om het uitwisselen van ervaringen te stimuleren. Voor Nederland doen Tilburg en Oost-Groningen mee. Een evaluatie van ervaringen met LEDA.

Wit, Cees de. **De arbeidsmarkt voorbij en de sociale vernieuwing in.** Tijdschrift voor Arbeid en Bewustzijn 1991, nr. 3, p. 182-194

Themanummer van TAB over de modernisering van het arbeidsbestel. In zijn bijdrage plaatst Cees de Wit dit thema in het kader van sociale vernieuwing. De problemen in het arbeidsbestel analyseert hij met behulp van de communicatietheorie van Habermas. Hieruit vloeien uitgangspunten voort die in het opbouwwerk gehanteerd kunnen worden. ■

Veel leerlingen verlaten het voortgezet onderwijs vroegtijdig of zonder diploma. Dit geldt in verhevigde mate voor allochtone meisjes. Allochtone meisjes volgen ook minder de kwalificerende opleidingen. Programma's die voorbereiden op het instromen en succesvol doorlopen van een korte middelbare beroepsopleiding blijken er in het algemeen niet in te slagen deze situatie te veranderen. De LOVWJ meent dat specifieke aandacht voor deze groep jongeren noodzakelijk is. Eind jaren tachtig, begin jaren negentig is samen met negen vormingsinstellingen en instellingen voor (deeltijd) kort-MBO gewerkt aan een toeleidingstraject voor allochtone meisjes naar beroepsopleidingen. Aan het ontwikkelen van het toeleidingstraject is een nauwkeurige analyse voorafgegaan van de problemen die zich voordoen bij het onderwijs aan allochtone meisjes. Er is bewust voorbij gegaan aan de problemen die te maken hebben met taal en cultuur. Hiermee worden de oorzaken voor het geringe leersucces bij hen zelf gelegd.

Daarmee worden allochtone meisjes zelf aangrijpingspunt voor verandering. Geprobeerd is deze 'valkuil' te vermijden. Problemen met taal of culturele verschillen worden in de analyse onder de feitelijke situatie gerangschikt. Uitgangspunt is dat de kans voor allochtone meisjes op leersucces alleen vergroot wordt als scholen bereid zijn naar het functioneren van het onderwijs zelf te kijken en te zoeken naar factoren die onderwijssucces bevorderen. Factoren die men in de onderwijssituatie zelf in de hand heeft en dus kan beïnvloeden.

In de publicatie worden in de vorm van een voorbeeldtraject voorwaarden geformuleerd en worden beschrijvingen gegeven van onderdelen van het toeleidingsproject, zoals intake, introductieperiode, beroepsvorming, keuzebegeleiding, studiebegeleiding en individuele begeleiding. Keuzebegeleiding, beroeps-

vorming (sociale vaardigheden in de werksituatie) en studiebegeleiding vormen, volgens de samenstellers, de momenten om gericht aandacht te besteden aan etnische en sekse-specifieke verschillen.

Tot slot wordt een overzicht gegeven van (les)materialen die beschikbaar zijn voor beroepsoriëntatie, keuzebegeleiding, studievaardigheden, sociale vaardigheden en is een literatuurlijst bijgevoegd, evenals een adressenlijst en een anti-racismereglement.

Over grenzen heen

In een andere publicatie van het LOVWJ wordt ook aandacht besteed aan allochtone jongeren: In *Over grenzen heen* wordt een handreiking gegeven voor het ontwikkelen van een beleidsplan ten behoeve van allochtone jongeren in het primair beroepsonderwijs. Aan de positie van allochtone meisjes wordt extra aandacht besteed. De brochure is een beleidshulpmiddel om voor de groep allochtone jongeren het rendement aan het onderwijs te verhogen, het voortijdig school verlaten te voorkomen en is er op gericht om de jongeren minimaal een primaire beroepskwalificatie te laten behalen.

Er worden praktische aanbevelingen gedaan met betrekking tot organisatorische en onderwijskundige voorwaarden. Op grond van deze voorwaarden kan bepaald worden wat de school - passend bij de eigen situatie - moet doen, wat er al bestaat aan (ad hoc) beleidsmaatregelen en wat er moet gebeuren om samenhang in de maatregelen te brengen.

Scholen stimuleren meisjes leren (f 30,- excl. porta) en Over Grenzen heen (f 25,- excl. porta) zijn te bestellen bij het LOVWJ, Malti Bihari, postbus 9175, 3506 GD Utrecht, tel. 030-369228. ■

Hieronder volgt een impressie van door de redactie ontvangen publicaties. Indien u publicaties onder de aandacht van MO-lezers wilt brengen, kunt u een exemplaar toesturen aan: Redactie MO, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag.

Woning en Milieu De Nederlandse Woonbond heeft een brochure uitgebracht voor huurders en woningzoekenden die willen weten wanneer een woning qua inrichting en uitrusting milieuvriendelijk is. Hoe kan men een woning milieuvriendelijk maken of houden, wat betekent milieuvriendelijk verbouwen. Een 'must' voor iedereen die geïnteresseerd is in milieuvriendelijk klussen, bouwen en verbouwen of die wil weten wat nu een milieuvriendelijke woonomgeving is.

Woning en Milieu kan besteld worden bij de Woonbond, Nieuwe Achtergracht 17, 1018 XV Amsterdam, tel. 020-6223505 en kost voor niet-leden f 19,50.

Gebruik je creativiteit: geef mensen iets meer, is een uitgave van de stichting IMCO Noord-Holland en gaat over kunstzinnige vorming in het sociaal cultureel werk. Aan de hand van praktijkervaringen wordt duidelijk gemaakt dat kunstzinnige middelen ook gebruikt kunnen worden voor het bereiken van een algemeen vormings- en ontwikkelingsdoel.

Het boekje kan besteld worden bij IMCO, postbus 106, 1440 AC Purmerend, tel. 02990-30151 en kost f 12,50 (excl. verzendkosten).

Tot elkaar veroordeeld gaat over het lokale minderhedenbeleid. Voor het ontwikkelen van dat beleid zijn gemeentelijk ambtenaren, politici, categoriale instellingen, zelforganisaties van migranten en algemene instellingen als het ware tot elkaar veroordeeld. In de accenten die een ieder legt, komen verschillen tot uiting. Zo zullen algemene instellingen

gen eerder geneigd zijn het pad van de integratie te bewandelen, terwijl zelforganisaties vooral de emanciperende gedachte willen benadrukken. Met deze brochure wil men de discussie tussen de partners nieuwe impulsen geven.

De brochure kan besteld worden bij het secretariaat van PRISMA in Tilburg, tel. 013-441440 en kost f 10,- (incl. porto).

Opstap of vangnet handelt over de waarde van sociaal culturele activiteiten voor werkzoekenden en steekt medewerkers van baanlozenprojecten en sociaal cultureel werk een hart onder de riem: geen van de geïnterviewde beleidmakers of samenwerkingspartners trekt het bestaansrecht van het sociaal cultureel werk in twijfel en deelnemers aan activiteiten kennen deze werksoort een grote taak toe. Toch schort het aan een helder begrip van

© LOET VAN NOLL 1992

de eigen functie op het complexe terrein van de werkloosheidsbestrijding en - als gevolg daarvan - aan profilering. Er dient een keuze gemaakt te worden wat nu het 'pakkie an' is van het sociaal cultureel werk en men moet de resultaten duidelijk naar buiten presenteren. De brochure kan een aanzet daartoe zijn.

Opstap of vangnet is te bestellen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's Hertogenbosch, tel. 073-137295 en kost f 12,50 (incl. verzendkosten).

Enkele reis of retour? is een handboek dat u wegwijst en wetswijs maakt op het gebied van de arbeidsgeschiktheid. Het bevat veel informatie over arbeidsgeschiktheidswetten, terugkeer naar het arbeidsproces en diverse regelingen, scholing en sollicitatietips. Het handboek is geschreven en uitgegeven door het Steunpunt Samenlevingsopbouw Provincie Utrecht in samenwerking met het Provinciaal Utrechts WAO-Beraad.

Het handboek kost f 39,75 en kan besteld worden bij het Steunpunt Samenlevingsopbouw Provincie Utrecht, Laan van Vollenhove 3293, 3706 AS Zeist. Voorinschrijving voor 1 september is mogelijk en de publicatie kost dan f 29,95 (excl. verzendkosten).

Tekenend voor de patiëntenbeweging is een boekje dat in tekeningen en tekst een terugblik biedt op ontwikkelingen, thema's en activiteiten van de patiëntenbeweging in de afgelopen tien jaar. Het bevat een evaluatie van de ontwikkelingen in de afgelopen periode, waarin de patiëntenbeweging is uitgegroeid tot een factor van belang in de gezondheidszorg. Het zijn vooral de onvolprezen cartoons van tekenaar Loet van Moll die het boekje zo aantrekkelijk maken. (Zie hiernaast.)

Het boekje kan besteld worden door f 15,- (incl. porto) over te maken op postbanknr. 2866061, trv. Werkgroep 2000 te Utrecht o.v.v. bestelnr. 30.

Doorbreken en bouwen. Een notitie over kwaliteitsbevordering en ondersteuning van gehandicaptenplatforms. Deze notitie is geschreven in het kader van het gezamenlijke project 'Ondersteuning Gehandicaptenplatforms' van het Provinciaal Overleg Gehandicaptenbeleid (POG) en het Provinciaal Instituut voor Samenlevingsopbouw en Maatschappelijke Activering (PRISMA) in Noord-Brabant. De provincie Noord-Brabant heeft dit project 'Kadervorming Platformen Gehandicaptenbeleid' gesubsidieerd ten behoeve van nieuwe en intersectorale kadervorming in de provincie.

Het project heeft tot doel om de organisatorische ondersteuning van gehandicaptenplatforms op lokaal niveau te stimuleren. Hierin is niet inhoudelijk ingegaan op de leefomstandigheden van mensen met een lichamelijke handicap. De notitie geeft een verslag van de activiteiten die voor het project verricht zijn. De notitie is bedoeld voor instellingen en personen die (mogelijk) met gehandicaptenbeleid en ondersteuning van gehandicaptenplatforms te maken hebben of krijgen. Dit zijn derhalve de gehandicaptenplatforms zelf, instellingen voor welzijnswerk, gemeenten en de provincie.

Doorbreken en bouwen is een uitgave van POG en PRISMA en kost f 10,-. De notitie valt te bestellen bij: POG, Piushaven 1, 5017 AN Tilburg, telefoon: 013-355255. Ook kan men bestellen bij PRISMA: Postbus 10346, 5000 JH Tilburg, telefoon: 013-441440.

Naar een kleurrijke woonomgeving. Migrantenvrouwen, wonen en beslissen. Specifieke wensen en verlangens van migrantenvrouwen klinken nog

nauwelijks door in de volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. In het boekje zijn de meningen van veertig Turkse en Marokkaanse vrouwen en meisjes verwerkt. Allen zijn woonachtig in de vier grote steden en benadrukken het belang van openbare ontmoetingsplaatsen. Een behoefte die wordt versterkt door het sociaal isolement waarin veel migrantenvrouwen verkeren, de geringe arbeidsparticipatie en het wonen in kwalitatief slechte woonomgevingen.

Bij het realiseren van ontmoetingsplaatsen in een buurt moeten migrantenvrouwen actief betrokken worden. Zij moeten zich er veilig voelen en met hun wensen moet rekening gehouden worden. In de publicatie is ruim aandacht besteed aan concrete projecten waarbij migrantenvrouwen direct bij betrokken waren en bevat het tips die ertoe kunnen bijdragen dat migrantenvrouwen niet langer een onzichtbare groep vormen in de woonomgeving, maar daadwerkelijk hun inbreng kunnen leveren bij ontwerp, uitvoering en beheer.

Het boekje is te bestellen bij NCDB, Prinsenhofsteeg 10, 1012 EE Amsterdam, tel. 020-6245265 en kost f 5,-. ISBN 90 72504 07 0. ■

Schuldhelpverlening

Is de constructie van een praktisch bruikbaar psychosociaal diagnose- en selectie-instrument voor schuldhelpverlening gewenst en realiseerbaar?

Deze vraag stond centraal in een onderzoeks- en ontwikkelingsproject. Het project was een uitwerking van een onderdeel van het programma van het voormalige Programmerings College Onderzoek Maatschappelijke Dienstverlening (PMCD), dat gericht was op betere samenwerking tussen helpverleners bij de behandeling van financiële problemen.

Het veldwerk van het project bestond uit gespreksbijeenkomsten gehouden met twee groepen van budget-consulenten en maatschappelijk werkers van sociale diensten en algemeen maatschappelijk werkinstellingen, belast met schuldhelpverlening. In gesprekken werd

vastgesteld dat er geen systematiek voorhanden is waarmee in de schuldhelpverlening een diagnose van de psycho-sociale situatie kan worden gesteld. Hierdoor ontbreekt de mogelijkheid om naast financieel-budgettaire indicaties snel en betrouwbare psycho-sociale indicaties te krijgen voor de keuze en behandelingsaanpak en planning van de behandeling van problematische schulden. Het antwoord op de vraag naar wenselijkheid van een instrument werd dan ook bevestigend beantwoord.

Op grond van materiaal verkregen uit dossiers en groepsdiscussies werd gepoogd een instrument te ontwerpen dat tot een betrouwbare diagnose kon leiden. Dit leverde in eerste instantie een checklist op van factoren, die van geval tot geval nagelopen kan worden. Op basis van de checklist werd een poging

gewaagd een eerste proeve van een diagnostisch instrument te construeren. Dit voorlopige instrument bleek een bijdrage te kunnen leveren aan een goede diagnosestelling, maar was helaas om diverse redenen nog ongeschikt voor routineuze toepassing. Gezien het grote belang dat er met schuldhelpverlening gemoeid is, zou in een vervolproject geprobeerd moeten worden tot een bruikbaar instrument te komen.

Het NIMAWO voerde het project uit in samenwerking met de Haagse Hogeschool. Het rapport kan worden besteld door overmaking van f 20,- op postgiro 1471727 van het NIMAWO, Willem de Zwijgerlaan 66, 2582 ES Den Haag, o.v.v. rapportnr. 101 en onder duidelijke vermelding van naam en adres. ■

Congierge Damstede. (foto: Emiel van Lint, Amsterdam)

Banenpools in Amsterdam-Noord

Op de conferentie De Banenpool werkt (zie p.13) werd in een workshop aandacht besteed aan projecten in Amsterdam-Noord. Evert Hoffland, coördinator Sociale Vernieuwing Amsterdam-Noord, hield een inleiding over de werkwijze met het banenpoolinstrument in zijn stadsdeel.

Vooraf

Eerst wat historie. In 1989 verscheen in Amsterdam-Noord het 'Banenplan voor de buurt'; een goed gefundeerd verhaal met een inventarisatie van mogelijke banen binnen de non-profitsector. Voor de financiering werd toen gedacht aan het terugploegen van de uitkering; een op zich lumineus idee. Dit plan heeft bijgedragen aan de discussie over beleidsmaatregelen voor langdurig werklozen waar vanuit de banenpoolregeling uiteindelijk is ontstaan.

Amsterdam als geheel heeft binnen het convenant Sociale Vernieuwing op dit moment de beschikking over 2.308 in te vullen plaatsen. Eind mei zijn er zo'n 1.200 bezet. De stadsdelen zijn verantwoordelijk voor de acquisitie van banen en de inning van de inleenvergoeding. In Amsterdam is een bedrag van gemiddeld f 3.700,- afgesproken. Er zijn nog geen maxima gesteld aan het aantal door de stadsdelen in te vullen plaatsen, met ander woorden snel werken wordt beloofd.

Het stadsdeel

Voor een goed begrip: Amsterdam-Noord is een stadsdeel met 80.000 inwoners, een beroepsbevolking van ruim 30.000, waarvan bijna 4.500 geregistreerd staan als werkzoekend. Daarvan zijn er ongeveer 1.000 langdurig werkloos boven de 27 jaar. Het aantal geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikten daaronder, is niet bekend.

Voor een goede uitvoering functioneert in Amsterdam-Noord een banenpoolteam. Daarbinnen wordt besproken hoe de acquisitie van banen verloopt. Bij die acquisitie zijn buro Werkwijzer en de stadsdeelorganisatie de hoofdrolspelers. Zij

organiseren mailing, publiciteit, projectleiding, projectgoedkeuring en de acceptatie van de aangeelde plaatsen. Binnen het banenpoolteam worden ook afspraken gemaakt over de bemiddeling, waarbij de Sociale Dienst de preselectie doet, het Arbeidsburo toetst of mensen in aanmerking komen voor de banenpoolregeling of beter geschikt is voor een ander traject: scholing of direct werk. Vervolgens zorgt het buro Maatwerk als formele werkgever voor de sollicitatie en de verdere afwikkeling. Daarnaast functioneert er in Noord de Initiatiefgroep Sociale Vernieuwing, een overleg tussen bewonersorganisaties, bewonersondersteuningsinstanties en het stadsdeel over allerlei zaken die betrekking hebben op de Sociale Vernieuwing en de koppeling met het banenpoolinstrument.

Doel

Als doel hebben wij in Amsterdam-Noord geformuleerd dat:

- de banenpoolregeling een belangrijk instrument is voor zeer moeilijk bemiddelbare, te motiveren, langdurig werklozen. Wij zien de regeling als participatiebevorderend en isolement-doorbrekend. Doorstroming naar regulier werk zou met name voor wat jongere mensen op termijn uitdrukkelijk tot de mogelijkheden moeten behoren.
- een tweede belangrijk doel is het weer oppakken van maatschappelijk nuttige arbeid waar wij als samenleving op dit moment geen geld of loon voor hebben of voor (over) hebben, ik denk dan aan taken binnen buurtbeheer, de bejaarden- en gezondheidszorg en de kinderopvang.

Wij zijn begonnen met een mailing bij alle bekende non-profitinstellingen, het actief bezoeken van deze instellingen, en het stimuleren van projecten waar meerdere banenpools aan de slag kunnen.

De makkelijk te inventariseren banen zijn inmiddels wel voor een groot deel aangemeld; wel blijven we doorgaan met mailing, actief bezoek en het benaderen van sectoren als geheel, zoals de sportverenigingen en de woningbouwverenigingen. Daarnaast hebben we binnen de initiatiefgroep Sociale Vernieuwing nagedacht over de combinatie van het banenpoolinstrument met het tweede doel dat ik zojuist formuleerde: het maatschappelijk nuttige werk dat blijft liggen. Met als gevolg dat we nu bezig zijn een aantal wat grotere projecten uit te werken. Ik noem er een aantal.

Allereerst een aantal projecten in het kader van buurtbeheer. Sinds ruim een jaar stimuleert het stadsdeel het ontstaan van buurtbeheeroverleggen. Inmiddels functioneren er een achttal. In dit kader worden huismeesters, buurtconciërges, plein- en parkbeheerders, en functies bij welzijnsinstellingen gerealiseerd.

Ook wordt in dit kader gewerkt aan omvangrijker projecten zoals buurtonderhoudsploegen, onderhoud industrieterreinen, grafittibestrijding, een project bewaakt parkeren van auto's en fietsen met aanvullende dienstverlening (zoals boodschappen, wassen, aanvullend openbaar vervoer, abonnementen en verhuur), een project gescheiden huisvuilophalen (KCA, papier en glas), en een project beheer van terreinen van voorzieningen zoals scholen.

Tenslotte zijn er een aantal projecten in voorbereiding die te maken hebben met dienstverlening en verzorging, zoals een project dienstverlening aan thuiswonende ouderen (zoals maaltijden, vervoer, huisbezoek, klussen, boodschappen, administratieve ondersteuning, schoonmaakwerk en tuinonderhoud), een project sociaal cultureel

werk (peuterwerk, conciërgetaken en administratieve ondersteuning), en projecten in de kinderopvang.

Cijfers

Op dit moment zijn er in Amsterdam-Noord 125 plaatsen geïnventariseerd en 70 bezet. Wij gaan er van uit omdat we in Noord tussen de 150 en 250 plaatsen minimaal kunnen invullen. Gezien alle projecten in voorbereiding hopen we daarom dat Amsterdam meer plaatsen krijgt toegewezen dan de huidige 2.308.

Van de 70 in Amsterdam-Noord geplaatsten is ruim 30 % allochtoon (Sur/Ant/Turks/Mar) tegenover ongeveer 25 % in het werkzoekendenbestand; is 10 % vrouw tegenover naar schatting 35 % in het werkzoekendenbestand, en is 20 % ouder dan 40 jaar tegenover 28 % in het werkzoekendenbestand. De conclusie is dat we nadrukkelijker aandacht moeten geven aan het werven van vrouwen.

Overigens zijn vanuit Amsterdam-Noord ruim 100 mensen aande slag gekomen: voor het grootste deel in het eigen stadsdeel, voor een deel in de rest van Amsterdam.

Een aantal kandidaten meldt zichzelf. Grofweg zijn er op die wijze zo'n 60 kandidaten uitgenodigd voor een gesprek waarvan er uiteindelijk zo'n 30 zijn geplaatst. Het grootste deel van de kandidaten komt binnen via de préselectiegesprekken met de Sociale Dienst. Daarnaast zijn er dus de zogenaamde zelfmelders. Als we de cijfers van de Sociale Dienst beschouwen zien we dat van 1 oktober 1990 (toen de regeling in Amsterdam van kracht werd) tot 1 mei 1992 er 752 dossiers bekeken zijn van klanten die langer dan drie jaar een RWW-uitkering ontvingen. Daarvan is met 709 klanten gesproken. Met de anderen werd in 41 gevallen de uitkering beëindigd en in 7 gevallen volgde men een opleiding. Na de gesprekken werden er 344 klanten doorverwezen naar het Arbeidsburo. Van de overige 365 klanten bleken 153 om diverse

redenen tijdelijk arbeidsongeschikt of achtte men zichzelf arbeidsongeschikt. In 31 gevallen volgde men of scholing of had men al werk. En in 100 gevallen waren er dusdanige redenen dat men de klant pas na verloop van enige maanden werf zou oproepen.

Van de 344 naar het Arbeidsburo doorverwezen klanten werd 89 maal doorverwezen naar de banenpool, waarvan er uiteindelijk 75 werk in de banenpool vonden. Van de overige 255 werden er 89 naar werk of scholing bemiddeld, en bleken er 169 weer terugverwezen te zijn naar de Sociale Dienst vanwege niet-gemotiveerd zijn of niet op afspraken verschenen.

Met andere woorden: via de préselectiegesprekken van de Sociale Dienst komt 10 % uiteindelijk aan een banenpoolplaats. Dit lijkt weinig. Maar we moeten ook bedenken dat deze gesprekken een belangrijk neveneffect hebben, namelijk voor hen die minder kansloos zijn werd een alternatief gevonden in de vorm van scholing of soms zelfs direct werk: een vorm van individuele trajectbegeleiding heeft hiermee z'n intrede gedaan. Ook moeten we bedenken dat een groot aantal dossiers nog in behandeling is waardoor de uiteindelijke resultaten groter zullen zijn.

Tot slot

Enige knelpunten zoals wij die in Amsterdam-Noord ervaren en een aantal mogelijke oplossingen:

- Het RBA ziet de banenpool als eindstation. Wij zijn van mening dat het benaderen van banenpoolers als kansloos voor het leven een te statische benadering is. Het Arbeidsburo zal dan ook makkelijker toestemming moeten geven voor cursussen gericht op doorstroming.

- De organisatorische ophanging klevert projecten op buurtniveau lever zowel organisatorische als financiële problemen op. Als

oplossing denken wij aan een bundeling van de begeleiding.

- De scholing is nog niet goed geregeld. Wij werken aan een introductiecursus voor beginnende banenpoolers als oriëntatie op vervolgcursussen en als onderlinge kennismaking. Daarnaast organiseren we in september een gezamenlijke bijeenkomst voor alle banenpoolers in Noord.

- Sommige instanties hebben moeite met de inleenvergoeding van gemiddeld f 3.700,- of met het regelen van de begeleiding op de werkvloer. Het stadsdeelbetaalt in die gevallen voor maximaal twee jaar de inleenvergoeding, en de begeleiding tot f 4.000,- het eerste en f 2.000,- gedurende het tweede jaar.

- In aanvraag waren er veel problemen met de vakbonden en de medezeggenschapscommissie. De afspraak is nu dat een plek 3 jaar niet regulier vervuld mag zijn geweest, dat de medezeggenschapscommissie toetst op additionaliteit, en dat de ABVA/KABO dit achteraf ook nog toetst. We moeten ons realiseren dat in principe alle banenpoolplaatsen verdringing betekenen van in potentie reguliere arbeid. Maar zolang wij als samenleving die arbeidsplaatsen niet kunnen of willen betalen is verdringing een theoretisch begrip. Willen we de langdurig werklozen perspectieven geven op betaalde arbeid dan zullen de lonen drastisch omlaag moeten of het aantal banenpoolplaatsen moet stijgen, waarbij ook de profitsector wordt betrokken. Willen we ook nog dat de maatschappelijk nuttige taken vervuld worden dan zijn er een aantal mogelijkheden variërend van sociale dienstplicht, stimuleren van vrijwilligerswerk, tot het uitbreiden van het banenpoolinstrument. Wanneer we ons ook realiseren dat veel sociale vernieuwingsprojecten, onder andere in de sfeer van het

Werkwijzer

buurtbeheer, een impuls als de banenpool hard nodig hebben, dan rest ons slechts één conclusie. Deze conclusie is tegelijkertijd ook onze stelling:

De banenpool is een belangrijk instrument ter bestrijding van de langdurige werkloosheid en voor het uitvoeren van tal van maatschappelijk nuttige taken die anders blijven liggen. Om die reden is uitbreiding van dit instrument gewenst tot een niveau waarop vraag en aanbod in evenwicht zijn. ■

Stichting Werkwijzer wordt door het Stadsdeel Noord specifiek gesubsidieerd voor de inschakeling in het arbeidsproces van zeer moeilijk bemiddelbare langdurig werklozen.

Met betrekking tot de banenpool richten we ons daarbij op de acquisitie van plaatsen en het werven van banenpoolers via netwerken in onder meer het sociaal-cultureel werk en de hulpverlening.

Ze begeleiden mensen tot ze een werkplek hebben gevonden, en ook daarna als het gaat om vraagstukken die niet direct betrekking hebben op de werkvloer, maar het werken wel belemmeren.

De acquisitie van banenpoolplaatsen richt zich deels op 'losse' plaatsen als de assistent-conciërge of de dito huismeester. Daarnaast

doen we aan project-ontwikkeling waarbij steeds het realiseren van additionele arbeidsplaatsen of leerwerkervaringsplaatsen een belangrijk doel is. In een enkel geval gaat het ook om projecten die direct reguliere arbeidsmogelijkheden opleveren. De meeste projecten hebben directe raakvlakken met de kernbegrippen van sociale vernieuwing. Voorbeelden zijn: Regionale onderhoudsdienst (ROND) (zie MO, nr. 102, artikel van Greet Hettinga), Milieuwerk (het inzamelen en reviseren van industriële producten als vrachtwagens, generatoren, tractoren e.d. De producten worden tegen kostprijs geëxporteerd.), Buurt Onderhouds Ploeg (verbetering van de woon- en leefomgeving). Dit zijn de projecten die inmiddels lopen. ■

Administratief medewerkster Muziekschool. (foto: Emiel van Lint, Amsterdam)